

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Jeraj

**Družinska politika in rodnost v Sloveniji in izbranih
evropskih državah**

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Jeraj

Mentorica: red. prof. dr. Zinka Kolarič

**Družinska politika in rodnost v Sloveniji in izbranih
evropskih državah**

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvaljujem se svoji mentorici prof. dr. Zinki Kolarič za vso strokovno pomoč in napotke pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi družini za izraženo podporo, predvsem pa Matiju za vse spodbudne besede, razumevanje in pomoč.

DRUŽINSKA POLITIKA IN RODNOST V SLOVENIJI IN IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH

V diplomski nalogi sem obravnavala družinsko politiko v Sloveniji in v izbranih evropskih državah. Želela sem ugotoviti, ali obstaja povezava med stopnjami rodnosti in ukrepi različnih družinskih politik. Predstavila sem zakonsko podlago družinske politike v Sloveniji ter težave, s katerimi se soočajo mladi na poti k samostojnemu življenju in starševstvu. Na odločitev parov za družino vplivajo socialni, psihološki in ekonomski dejavniki. Poleg naštetih dejavnikov pa lahko tudi državne politike ustvarjajo družinam prijazno okolje in zato do določene mere vplivajo na odločitev za lastno družino. V nalogi sem primerjala različne evropske države, vsaka predstavlja določen model socialne blaginje, ki v njej prevladuje.

Starševstvo že dolgo ni več samoumeven del življenja in mladi se za družino odločajo na podlagi različnih osebnih dejavnikov. Največja ovira na poti mladih k osamosvajanju in ustvarjanju lastne družine pa je stanovanjska problematika in finančno negotova prihodnost.

Ključne besede: družinska politika, družina, rodnost.

FAMILY POLICY AND FERTILITY IN SLOVENIA AND CHOSEN EUROPEAN COUNTRIES

In thesis I dealt with family policy in Slovenia and in chosen European countries. I wanted to find whether there is a connection between degrees of fertility and measures of various family policies. I introduced legal base of family policy in Slovenia, and difficulties, the young confront with, on the way to independent life and parenthood. On decisions, for family influence social, psychological and economic factors. Beside listed factors state policies can also create kind environment for families, and that is why they influence on decision for own family to certain degree. In thesis I compared different European countries and every country is presenting definite model of social welfare. Parenthood isn't obvious part of life anymore and the young are ordained based on different personal factors behind their decision for family. Largest barrier on the way to gaining independence and creating own families is residential problem and financially uncertain future.

Keywords: family policy, family, fertility.

KAZALO

UVOD	8
1 HIPOTEZE IN OSNOVNI POJMI	10
1.1 POSTAVLJENE HIPOTEZE.....	10
1.2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	10
2 RODNOST	12
2.1 TEORIJE RODNOSTI	12
2.1.1 TEORIJA DEMOGRAFSKEGA PREHODA.....	12
2.1.2 TEORIJE RODNOSTI V POSTMODERNIH DRUŽBAH.....	16
2.2 DEJAVNIKI RODNOSTI.....	17
2.2.1 NEPOSREDNI DEJAVNIKI RODNOSTI	17
2.2.2 POSREDNI DEJAVNIKI RODNOSTI	18
2.2.2.1 Biološki dejavniki rodnosti.....	18
2.2.2.2 Ekonomski dejavniki rodnosti	18
2.2.2.3 Socialni dejavniki rodnosti	19
2.2.2.4 Kulturni dejavniki rodnosti.....	20
2.2.2.5 Psihološki dejavniki rodnosti.....	21
2.2.3 DRUŽINSKA POLITIKA KOT DEJAVNIK RODNOSTI	22
2.3 ZGODOVINSKI RAZVOJ RODNOSTI V SLOVENIJI	22
3 DRUŽINSKA POLITIKA	25
3.1 DRUŽINSKA POLITIKA V SLOVENIJI	27
3.2 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE V SLOVENIJI.....	28
3.2.1 STARŠEVSKO VARSTVO IN DRUŽINSKI PREJEMKI	28
3.2.1.1 ZAVAROVANJE ZA STARŠEVSKO VARSTVO	28
3.2.1.1.1 Starševski dopust.....	29
3.2.1.1.2 Pravica do starševskega nadomestila.....	30
3.2.1.1.3 Pravice iz naslova krajšega delovnega časa.....	31
3.2.1.2 DRUŽINSKI PREJEMKI	32
3.2.2 DRUGI UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE	37
3.2.2.1 DAVČNE OLAJŠAVE ZA VZDRŽEVANEGA DRUŽINSKEGA ČLANA	37
3.2.2.2 VARSTVO OTROK	38
3.2.2.3 REŠEVANJE STANOVANJSKE PROBLEMATIKE	39
3.2.2.4 USKLAJEVANJE DELA IN DRUŽINE.....	43
4 ŠTUDENTSKE DRUŽINE	46
4.1 PRAVICE MATERE S ŠTUDENTSKIM STATUSOM	46
4.1.1 STARŠEVSKI DODATEK	47

4.1.2 OTROŠKI DODATEK.....	47
4.1.3 DENARNA SOCIALNA POMOČ.....	48
4.1.4 POMOČ OB ROJSTVU OTROKA.....	48
4.1.5 STANOVANJSKE UGODNOSTI.....	49
4.1.6 PRAVICE V ZVEZI S ŠTUDIJEJEM.....	50
4.1.7 DRUGE UGODNOSTI.....	50
5 UKREPI S KATERIMI DRUŽINSKA POLITIKA LAHKO VPLIVA NA RODNOST	51
6 PRIMERJALNA ANALIZA DRUŽINSKIH POLITIK V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH	53
6.1 ITALIJA.....	54
6.2 NEMČIJA	58
6.3 VELIKA BRITANIJA	61
6.4 ŠVEDSKA	65
6.5 SLOVENIJA	68
6.6 UGOTOVITVE ANALIZE.....	71
7 ZAKLJUČEK.....	76
LITERATURA	79

KAZALO TABEL

<i>Tabela 2.1: Razlike med modernimi in tradicionalnimi družbami</i>	15
<i>Tabela 2.2: Osnovni podatki o rojstvih v Sloveniji</i>	24
<i>Tabela 2.3: Stopnje celotne rodnosti v Sloveniji</i>	25
<i>Tabela 3.1: Število starševskih nadomestil in višina sredstev</i>	31
<i>Tabela 3.2 Prispevki zaradi dela s krajšim delovnim časom</i>	32
<i>Tabela 3.3: Povprečno mesečno število upravičencev do starševskega dodatka</i>	33
<i>Tabela 3.4: Povprečno število upravičencev do pomoči ob rojstvu otroka</i>	33
<i>Tabela 3.5: Višine otroškega dodatka</i>	34
<i>Tabela 3.6: Otroški dodatki</i>	35
<i>Tabela 3.7: Število upravičencev do dodatka za veliko družino</i>	35
<i>Tabela 3.8: Povprečno mesečno število otrok, ki so upravičeni do dodatka za nego</i>	36
<i>Tabela 3.9: Število upravičencev do delnega plačila za izgubljeni dohodek</i>	37
<i>Tabela 3.10: Število otrok, ki so vključeni v programe vrtcev</i>	39
<i>Tabela 4.1: Število študentskih družin, ki so bivale v študentskih domovih</i>	49
<i>Tabela 6.1: Otroško varstvo v Italiji</i>	57
<i>Tabela 6.2: Stopnja celotne rodnosti v Italiji</i>	57
<i>Tabela 6.3: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Italija</i>	58
<i>Tabela 6.4: Stopnja celotne rodnosti v Nemčiji</i>	61
<i>Tabela 6.5: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Nemčija</i>	61
<i>Tabela 6.6: Stopnja celotne rodnosti v Veliki Britaniji</i>	64
<i>Tabela 6.7: Starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Velika Britanija</i>	64
<i>Tabela 6.8: Stopnja celotne rodnosti na Švedskem</i>	67
<i>Tabela 6.9: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Švedska</i>	68
<i>Tabela 6.10: Stopnja celotne rodnosti v Sloveniji</i>	70
<i>Tabela 6.11: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Slovenija</i>	70
<i>Tabela 6.12: Porodniški in starševski dopust v izbranih državah</i>	72

UVOD

V Sloveniji je že dolgo v ospredju vprašanje nizke rodnosti. Strokovnjaki na področju prebivalstvenih gibanj so zaradi nizke stopnje rodnosti in hkrati hitrega staranja prebivalstva vedno bolj zaskrbljeni (Kožuh - Novak in drugi 1998, 11). Demografski razvoj prebivalstva sledi razvoju razvitejših evropskih držav, podaljšuje se življenje in znižuje se rodnost. V Sloveniji se je rodnost že tako znižala, da smo leta 1993 prišli do točke, ko je umrljivost preseгла rodnost. Pozitivno vrednost naravnega prirasta ohranja le selitveni prirast (Črnak - Meglič 2005, 39).

Čeprav je res, da smo trenutno v fazi, ko se soočamo z nekoliko povečano stopnjo rodnosti, pa so mnogi strokovnjaki mnenja, da razloga za veselje še ni. 19.525 rojenih otrok v letu 2007, kar je 4,2 % več kot leto poprej, pomeni le kratkotrajno obdobje naraščanja rojstev, ki nima nikakršne zveze z morebitnimi ukrepi države za povečanje rodnosti. Tudi na Inštitutu za varovanje zdravja (IVZ) pričakujejo upad števila rojstev v naslednjem desetletju. Po mnenju **dr. Majde Černič** trenutno povečanje deleža rojstev ne izvira iz objektivnih sprememb v okolju, ki bi spodbujale rodnost, ampak iz nuje žensk, da nadoknadijo odlašanje s prvimi porodi. Po njenih besedah statistični podatki ne kažejo, da bi se v Sloveniji bistveno izboljšale razmere za mlade družine (Černič Istenič v Kocmur 2008, 6).

Pojav upadanja rodnosti ni le slovenski, z njim se soočajo tudi mnoge evropske države. Ob tem se moramo vprašati, kaj lahko spremeni ta trend ter ali bi lahko družinske politike s svojimi ukrepi pripomogle k izboljšanju situacije. Po mnenju mnogih ukrepi, kot so dovolj dolg porodniški dopust, primerno nadomestilo v času porodniškega dopusta, pomoč pri reševanju stanovanjskega problema družine, dobro organizirano otroško varstvo vplivajo na življenje družin in zato tudi na odločitve parov za družino.

V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila predvsem na razloge, zakaj se pari ne odločajo za starševstvo oziroma se zanj odločajo relativno pozno. Nekaj bo povedanega tudi o študentskih družinah, ki so deležne še dodatne diskriminacije, saj po nobenem zakonu nimajo svoje opredelitve ter se zaradi tega soočajo še z dodatnimi težavami.

V nalogi želim ugotoviti, kakšne ukrepe družinske politike poznamo v Sloveniji in izbranih evropskih državah. Predstavila bom tudi dejavnike rodnosti in zgodovinski razvoj rodnosti v Sloveniji. Zanima me, ali je družinska politika lahko dejavnik, ki vpliva na stopnjo rodnosti.

Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in analitičnega dela. V teoretičnem delu bom predstavila teorije in dejavnike rodnosti ter njen zgodovinski razvoj v Sloveniji. V tretjem poglavju bom opredelila zakonsko podlago družinske politike v Sloveniji. Četrto poglavje pa bo namenjeno opredelitvi pravic študentskih družin. V zadnjem poglavju bom za zaključek teoretičnega dela povzela tiste ukrepe družinske politike, ki bi po mojem mnenju lahko vplivali na odločitve parov za otroke.

V drugem delu diplomske naloge bom naredila analitično primerjavo družinskih politik različnih evropskih držav ter jih nato primerjala z ukrepi družinske politike v Sloveniji. Z analitično primerjavo bom skušala opredeliti ključne ukrepe družinske politike, ki ustvarjajo predvsem družini prijazno družbo.

1 HIPOTEZE IN OSNOVNI POJMI

1.1 POSTAVLJENE HIPOTEZE

1. Družinska politika lahko z ukrepi, kot so ustrezni družinski prejemki in dovolj dolgi porodniški dopusti, brezplačno otroško varstvo, pomoč pri usklajevanju družinskega in poklicnega življenja in pomoč pri reševanju stanovanjske problematike, vpliva na zvišanje stopnje rodnosti v državi.

2. Zaradi neustrezne politike do študentskega starševstva se študentje, kljub podaljševanju izobraževanja, ne odločajo za starševstvo.

1.2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

Na začetku bom zaradi boljšega razumevanja razložila osnovne pojme, ki se pojavljajo v diplomskem delu.

Otrok je vsaka oseba, ki živi skupaj s starši (staršem) in nima lastne družine (ne živi niti s partnerjem niti z otrokom) (Šircelj 2006, 20).

Družina je življenjska skupnost staršev (obeh ali samo enega) in njihovih otrok, ki živijo v skupnem gospodinjstvu, prav tako pa tudi življenjska skupnost moškega in ženske, ki živita v zakonski zvezi ali zunajzakonski skupnosti, z otroki ali brez njih (Šircelj 2006, 18).

Družina se od drugih institucij razlikuje po tem, da se v njej stalno prepletajo individualne in družinske potrebe (Vojnovič in drugi 1995, 30).

V zadnjih desetletjih se družine odmikajo od modernega modela nuklearne družine. Govorimo o pluralizaciji družinskega življenja in družinskih oblik. Družina se spreminja po starostni in spolni strukturi, spreminjajo se družinske vloge in delitev družinskega dela. Nekatera obdobja družinskega življenja se podaljšujejo (mladost), druga krajšajo (obdobje aktivnega starševstva), lahko pa se med sabo tudi mešajo

(starševstvo pred poroko) ali podvajajo (ponovne poroke) (Švab v Rener in drugi 2006, 64).

Sociološke definicije družino opredeljujejo kot vsaj dvogeneracijsko skupnost in družbeno institucijo, ki skrbi za otroka. Skrb za otroka je edini pravi konstitutivni element sociološke definicije družine in hkrati element, ki družine razlikuje od partnerske zveze, zakonske zveze, gospodinjstva in sorodstva, kjer starševsko razmerje ni niti nujno niti konstitutivno (Javornik 2006,72).

V skladu s sociološko definicijo je družina skupina oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba in so med seboj povezani z zakonsko zvezo ali kohabitacijo in s starševskih razmerjem (Nowotny v Javornik 2006, 72).

Gospodinjstvo je oseba ali skupnost prebivalcev, ki stanujejo skupaj in skupaj porabljajo sredstva za osnovne življenjske potrebe, npr. za stanovanje, hrano in druge nujne življenjske potrebščine (Šircelj 2006, 18).

Nataliteta je razmerje med številom živorojenih otrok v koledarskem letu in srednjim številom prebivalstva v istem koledarskem letu. Izražena je na 1000 prebivalcev (Šircelj 2006, 20).

Naravni prirast je razlika med številom živorojenih in številom umrlih v koledarskem letu (Statistični letopis 2007, 4 pogl.).

Socialna varnost obsega po metodologiji ESSPROS¹ vsa posredovanja javnih in zasebnih institucij, ki gospodinjstvom ali posameznikom olajšajo breme določenih tveganj ali potreb brez sočasne zagotovitve enakovrednega nadomestila ali povračila in niso rezultat individualnih aranžmajev. Tveganja ali potrebe oziroma področja

---

¹ Metodologija ESSPROS (Evropski sistem statistike varnosti) ki je bila razvita v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, je odgovor na potrebo po posebnem instrumentu za statistično spremljanje socialnega varstva v državah članicah EU. S to metodo Evropska unija zbira podatke o izdatkih in virih financiranja socialne varnosti. To metodo uporablja tudi statistični urad RS.

opazovanja so: bolezen/zdravstveno varstvo, invalidnost, starost, smrt hranitelja družine, družina/otroci, brezposelnost, nastanitev in druge oblike socialne izključenosti (Statistični letopis 2007, 10 pogl.).

Po definiciji Mednarodne organizacije dela (MOD 2008) lahko v pojem socialne varnosti vključimo vse državne dejavnosti, ki prebivalstvo varujejo pred ekonomskim pomanjkanjem zaradi izpada zaslužka zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, smrti ali brezposelnosti, mu zagotavljajo dostopnost zdravstvene oskrbe in družinske dajatve (MOD 2008). V Sloveniji smo sprejeli definicijo socialne varnosti kot pravico posameznika, da je zavarovan za naslednja tveganja: za primer bolezni, nezaposlenosti, starosti, poškodb pri delu, invalidnosti, materinstva, preživljanja otrok ter dajatve družinskim članom po smrti osebe, ki preživlja družino. Država je hkrati po določbah ustave dolžna varovati družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter za to ustvarjati potrebne razmere (Statistični letopis 2007).

2 RODNOST

Rodnost je družbeno preoblikovan biološki proces. Njegova raven se stalno spreminja. Kot kazalnik označuje številčno razmerje med rojstvi in ženskami v rodni dobi. Za demografsko analizo rodnosti uporabljamo več kazalnikov, ki jih lahko razvrstimo v tri skupine, to so nataliteta, rodnost in obnavljanje prebivalstva. Vsi kazalci kažejo na razmerje med številom živorojenih in različnimi agregati prebivalstva (Vollmaier 2002, 6).

2.1 TEORIJE RODNOSTI

2.1.1 TEORIJA DEMOGRAFSKEGA PREHODA

Nizko stopnjo rodnosti mnogi avtorji povezujejo s prehodom tradicionalnih družb v moderne.

Prvi opisi demografskega prehoda (Andorka in drugi v Černič Istenič 94, 24) temeljijo na večfaznem modelu. Avtorji govorijo o treh fazah demografskega prehoda. Za *prvo*

fazo je značilna visoka smrtnost in rodnost. *Druga faza* je faza prehoda, ko smrtnost začne upadati, rodnost pa je še vedno visoka, zato je populacija hitro naraščala. V *tretji fazi* pa je začela upadati tudi rodnost in dežele, ki so prešle demografski prehod, so se začele soočati z nizkimi stopnjami rodnosti in smrtnosti (Černič Istenič 94, 24–27).

Po mnenju Notesteina in nekaterih drugih avtorjev (Tompson in Freedman v Černič Istenič 94, 24) so visoko rodnost v tradicionalnih družbah ohranjali moralni kodeksi, vera, nizka izobrazba, zakoni, lokalni običaji, navade poročanja in oblike družinske organizacije. Visoka rodnost je bila zaradi visoke stopnje umrljivosti nujna za preživetje družbe. Z upadanjem smrtnosti omenjeni vzvodi niso bili več potrebni. Zniževanje rodnosti je bila posledica sprememb v družbenem življenju, ki jih je prinesla modernizacija in iz nje izvirajoči procesi, kot sta modernizacija in urbanizacija.

Klasična teorija demografskega prehoda tako pglavitne razloge upadanja rodnosti najde v modernizaciji, saj je za vse družbe, kjer je prišlo do preobrazbe iz tradicionalne v moderno značilno upadanje rodnosti. Klasična teorija demografskega prehoda kot razloge za upadanje rodnosti navaja dejavnike, kot so industrializacija, ločitev med produkcijo in reprodukcijo, naraščanje življenjskega standarda, upadanje smrtnosti, množično izobraževanje, zaposlovanje in emancipacija žensk, zaton nekaterih družinskih funkcij, socialna mobilnost (Černič Istenič 94, 25).

Klasična teorija demografskega prehoda je bila pogosto uporabljena, ker je bilo z njo mogoče razložiti hitro rast prebivalstva v manj razvitih delih sveta. Novejše raziskave pa so pokazale, da ima teorija tudi slabosti, zato so jo skušale dopolniti. Knodel in Van de Walle (v Šircelj 2006, 31) sta ugotovila, da ni enostavne povezave med socialno-ekonomskim razvojem in demografskimi spremembami, saj ko se je rodnost v evropskih državah pričela zniževati, so bile države na zelo različnih ravneh socialno-ekonomskega razvoja. Ugotavljata tudi, da so bili ponekod za zniževanje rodnosti kulturni dejavniki (jezik, vera) pomembnejši od ekonomskih (Šircelj 2006, 31).

Mnogi avtorji trdijo, da ko govorimo o dejavnikih, ki vplivajo na rodnost ne moremo govoriti o splošni teoriji rodnosti (Mackensen v Černič Istenič 1994, 54), saj je

rodnostno vedenje preveč kompleksno in se je spreminjalo skozi čas. Za uspešno opazovanje trenutnega rodnostnega vedenja je tako treba izhajati iz koncepta specifičnih zgodovinskih pogojev (Istenič 1994, 54). Teoretična izhodišča za pojasnjevanje sedanjega rodnostnega obnašanja ljudi je treba iskati v kulturnih in strukturnih karakteristikah tradicionalnih, modernih in sodobnih družb (Hoffman - Novotny v Černič Istenič 1994, 54).

Moderne družbe so v primerjavi s tradicionalnimi bolj nestabilne in spremenljive. Značilne so nestabilne strukture in kulture, kar povzroči hitre spremembe. Moderne družbe so tudi bolj diferencirane in usmerjene v doseganje specifičnih ciljev. Njihova struktura je kompleksna, zato ne zdrži podrejenost samo enemu principu. Z vidika kulture je značilen kulturni pluralizem in ljudje imajo možnost izbire med različnimi verovanji in življenjskimi vzorci. Družbene kontrole v modernih družbah so le delne in zato tudi integracije v posamezna kulturna polja. Za razliko od tradicionalnih družb institucije le delno absorbirajo posameznika, zato so moderne družbe družbe individualizma. Za moderne družbe je značilen tudi širok srednji razred in sistem države blaginje, ki skrbi za omejevanje neenakosti (Černič Istenič 1994, 54–56).

Omenjene kulturne in strukturne razlike značilnosti modernih in tradicionalnih družb kažejo na drugačno družbeno obnašanje, kar pomeni tudi drugačno rodnostno vedenje ljudi ter drugačne demografske razmere, kot so veljale v tradicionalnih družbah (Šircelj 2006).

V tabeli 2.1 so na kratko opisane tipične značilnosti modernih in tradicionalnih družb, ki posredno vplivajo tudi na stopnje rodnosti.

Tabela 2.1: Razlike med modernimi in tradicionalnimi družbami

<i>Tradicionalne družbe</i>	<i>Moderne družbe</i>
visoka umrljivost, posebno dojenčkov in otrok	nizka umrljivost, posebno dojenčkov in otrok
agrarna družba	industrijska družba
podeželske skupnosti	visoka raven urbanizacije
kratkotrajno šolanje, nizka raven izobrazbe	dolgotrajno šolanje, visoka raven izobrazbe
nizka življenjska raven	visoka življenjska raven
omejena možnost porabe	naraščajoče možnosti porabe
majhne možnosti, da bi ženska kar koli dosegla zunaj doma	nova ekonomska vloga ženske, neodvisnost od gospodinjskih dolžnosti, emancipacija
nizki stroški nege in vzgoje otrok; otroci že zelo zgodaj prispevajo sredstva za preživljanje gospodinjstva	visoki stroški nege in vzgoje otrok; otroci začno pozno, ali pa sploh ne, prispevati v družinski proračun
delo je organizirano v družinah	delo je organizirano v tovarnah in ustanovah
zelo pomembna vloga družine pri zagotavljanju ekonomske podpore in varnosti njenih članov	zmanjšanje vloge družine pri zagotavljanju ekonomske podpore in varnosti njenih članov, ker to prevzame socialno zavarovanje
velike družine in gospodinjstva	majhne (nuklearne) družine
socialna nemobilnost	visoka stopnja socialne mobilnosti, težnja po napredovanju
verski nauki so naklonjeni velikim družinam	zmanjševanje vpliva cerkve, vzor so majhne družine
ljudske tradicionalne metode kontracepcije	moderne in zanesljivejše metode kontracepcije

Vir: Andorka v Šircelj (2006, 30).

2.1.2 TEORIJE RODNOSTI V POSTMODERNIH DRUŽBAH

Strokovnjaki že nekaj časa iščejo načine, kako bi ljudi v sodobnih družbah spodbudili, da bi se odločali za starševstvo, predvsem pa za večje število otrok. Nizko rodnost v postmodernih družbah nekateri avtorji pojasnjuje s štirimi teorijami (McDonald v Šircelj 2002, 271–274).

Teorija racionalne izbire, ki predpostavlja, da ljudje, preden se odločijo za družino, preračunajo psihološke koristi in ekonomske stroške te odločitve. Če stroški presegajo koristi, se pari ne odločajo za otroka. Psihološke koristi so največje pri prvem otroku in se zmanjšujejo s starostjo matere. Za povečanje rodnosti je treba povečati psihološke koristi ali zmanjšati ekonomske stroške (McDonald v Šircelj 2002, 271).

Druga teorija, ki jo opisuje McDonald, je *Teorija izogibanja tveganju*, ki dopolnjuje prvo teorijo. Ta teorija poudarja, da je pri odločitvi za otroka pomembno, kako ljudje vidijo svojo prihodnost. Če so ljudje o svoji finančni, socialni in osebni prihodnosti negotovi, bo verjetnost za odločitev za otroka manjša kot pa v primeru, da vidijo svetlo in gotovo prihodnost (McDonald v Šircelj 2002, 272).

Tretja teorija je *Teorija postmodernih vrednot*, ki razlaga, da je razvoj družbenih in demografskih vedenj povezan z odnosom do vrednot osebnega uspeha, zadovoljevanjem osebnih potreb in osvoboditvijo od tradicionalnih superstruktur, predvsem vere (McDonald v Šircelj 2002, 272).

Zadnja, četrta McDonalдова teorija, je *Teorija enakopravnosti spolov*, ki razlikuje med dvema sestavinama enakopravnosti: enakopravnost v družini in enakopravnost zunaj družine. Ko se poveča enakopravnost v družini, se rodnost z visoke ravni zniža na zmerno. Enakopravnost ženske dobijo z možnostjo nadzorovanja rodnosti. Ko se rodnost zniža na zmerno raven, se poveča enakopravnost spolov v institucijah, usmerjenih na posameznika (McDonald v Šircelj 2002, 273).

V družbah, kjer je rodnost nizka, se bo ta pričela povečevati, ko se bo povečala enakopravnost spolov v institucijah, namenjenih družinam. Kombinacija velike enakopravnosti spolov v institucijah, namenjenih posameznikom, in ohranjanje manjše enakopravnosti v institucijah, namenjenih družinam, vpliva na nadaljnje zniževanje rodnosti (McDonald v Šircelj 2002, 274).

2.2 DEJAVNIKI RODNOSTI

Na stopnje rodnosti vplivajo biološki in družbeni dejavniki saj je, kot sem že omenila, rodnost družbeno preoblikovan biološki proces. Dejavniki rodnosti je veliko in njihova vloga se sčasoma spreminja, medtem ko eni izgubijo na pomenu, drugi pridobijo. Na rodnost nikoli ne vpliva samo en dejavnik, ampak gre za prepletanje dejavnikov med seboj in njihovo istočasno delovanje (Šircelj 2006, 36).

V obdobju pred demografskim preходом sta bila ključna dejavnika umrljivost in poročnost. Z zniževanjem umrljivosti pa so na pomenu pridobili dejavniki, kot so kraj prebivališča, dohodek, izobrazba itd. V sodobnih družbah imajo vsi omenjeni dejavniki še vedno pomembno vlogo, vendar pa so se jim pridružili še drugi, predvsem osebni dejavniki (Šircelj 2006, 36).

Dejavnike rodnosti po načinu delovanja razdelimo na neposredne in posredne.

2.2.1 NEPOSREDNI DEJAVNIKI RODNOSTI

Neposrednih dejavnikov rodnosti je veliko in nikoli ne delujejo izolirano, temveč povezano. Kombinacije so v različnih obdobjih različne.

Razdelimo jih na (Šircelj 2006, 36–38):

Dejavniki, ki vplivajo na spolne odnose:

- *Nastajanje in razpadanje spolnih skupnosti v rodnem obdobju* (starost pri vstopu v spolne skupnosti, stalni celibat, trajanje rodnega obdobja, preživetega po razpadu skupnosti ali med zaporednimi skupnostmi).

- Spolni odnosi znotraj skupnosti (prostovoljna in neprostovoljna vzdržnost, pogostost spolnih odnosov).

Dejavniki, ki vplivajo na zanositev:

- Plodnost ali neplodnost zaradi neprostovoljnih vzrokov.
- Uporaba ali neuporaba kontracepcijskih sredstev (mehaničnih, kemičnih ali drugih sredstev).
- Plodnost ali neplodnost zaradi prostovoljnih vzrokov (sterilizacija).

Dejavniki, ki vplivajo na nosečnost:

- Smrt plodu zaradi neprostovoljnih vzrokov.
- Smrt plodu zaradi prostovoljnih vzrokov.

2.2.2 POSREDNI DEJAVNIKI RODNOSTI

Posrednih dejavnikov je veliko, zato jih razdelimo v večje skupine. Posredne dejavnike delimo na biološke, socialne, kulturne, ekonomske in psihološke (Šircelj 2006, 36–46).

2.2.2.1 Biološki dejavniki rodnosti

Pri analiziranju bioloških dejavnikov rodnosti je najpomembnejše vprašanje ugotavljanja sposobnosti rojevanja ali plodnosti prebivalstva in z njo povezane neplodnosti. Med biološke dejavnike, ki vplivajo na plodnost, spadajo trajanje plodnega obdobja, starost itd. Plodnost je močno povezana s starostjo. Kasneje se ženske odločajo za prvega otroka, manj je možnosti za večje število otrok. Povprečna starost matere ob rojstvu zadnjega otroka je 40 let (Šircelj 2006, 38–40).

2.2.2.2 Ekonomski dejavniki rodnosti

Ekonomske dejavnike so sprva obravnavali skupaj s socialnimi. Z naraščanjem življenjske ravni, povečevanjem stroškov za vzgojo otrok, spreminjanjem vloge družine, urbanizacijo in industrializacijo pa je pomembnost ekonomskih dejavnikov naraščala, zato so jih nekateri avtorji pričeli obravnavati ločeno od ostalih socialnih dejavnikov rodnosti (Malačič v Šircelj 2006, 41). Ekonomski dejavniki objektivno

vplivajo na upadanje rodnosti in prelaganje rojevanja. Med te razloge sodijo zlasti nezadostni in negotovi dohodki, ki so posledica ekonomske nestabilnosti. Brezposelnost mladih odraslih (predvsem iskalcev prve zaposlitve) in stanovanjska problematika vplivata na to, da se ti odrekajo dolgoročnim odločitvam, kot je osnovanje družine. Poleg vsega pa osnovanje družine pomeni izgubo kupne moči. Ljudje želijo omogočiti svojim otrokom visok standard, zato želijo že pred rojstvom otroka poskrbeti za dobre začetne razmere (Ule in Kuhar 2003, 108–110).

Zagovorniki ekonomskih teorij so zato prepričani, da so cene, stroški, dohodek itd. pomembni dejavniki, ki vplivajo na rodnost (Malačič v Šircelj 2006, 41).

2.2.2.3 Socialni dejavniki rodnosti

Najpogosteje obravnavani dejavniki rodnosti so socialni dejavniki, saj je njihovo proučevanje lažje kot pri drugih dejavnikih, poleg tega pa so po mnenju mnogih prav socialni dejavniki največ prispevali k zniževanju rodnosti med demografskim prehodom (Šircelj 2006, 41).

Med dejavniki, ki so največ prispevali k ustvarjanju pogojev za nizko rodnost, je najvažnejša industrializacija in z njo povezana modernizacija (Šircelj 2006, 41). Industrializacija je omogočala zmanjševanje ročnega dela in s tem viške delovne sile na podeželju ter tako nastanek in razvoj mest. Življenje v mestu je bilo in je še vedno pomemben dejavnik nizke rodnosti. Prebivalci urbaniziranih območij imajo manj otrok kot tisti, ki živijo zunaj teh območij. Z urbanizacijo so v veliki meri povezani tudi naslednji pomembni dejavniki rodnosti: socialno-poklicni položaj posameznika in družine, zaposlenost staršev, še posebej žensk, ter izobrazba žensk oziroma staršev. Vsi ti dejavniki so običajno povezani med seboj. Število rojstev so najprej začeli omejevati višji socialni sloji. Zaradi tega je bila zveza med rodnostjo in pripadnostjo nekemu socialnemu sloju dolgo časa linearna – višji sloj, manjša rodnost. Po drugi svetovni vojni je bilo v nekaterih državah, tudi Sloveniji, opaziti povečevanje rodnosti v najvišjih socialnih slojih in razlike med sloji so se pričele zmanjševati (Campabell v Šircelj 2006, 42).

Omenjene spremembe so spodbudile sociološke teorije rodnosti. Vzrok za različne ravni rodnosti naj bi bile različne družbene norme, vrednote in cilji glede števila otrok v družini. V razvitih družbah vse bolj slabi strogost norm in število vrednot se povečuje. Vzporedno s procesom slabljenja tradicionalnih družbenih norm poteka tudi nasprotni proces, ki povzroča, da v razvitih družbah posamezniki in družine vse bolj ravnaajo pod vplivom socialnih norm in vrednot družbe, v kateri živijo (Šircelj 2006, 42).

V teku demografskega prehoda se je bistveno spremenila vloga družine. Človekove potrebe po otrocih so v moderni družbi samo nematerialne narave, zato se ljudje zadovoljijo z manjšim številom otrok. Svojim otrokom skušajo nuditi najboljše pogoje življenja. Razvoj pedagogike, psihologije in medicine staršem postavlja visoka merila za nego, vzgojo in izobrazbo otrok (Šircelj 2006, 43).

Visoka rodnost je tako možna samo v družbah, ki dajejo prednost družinskim težnjam pred individualnimi, in v družbah, ki so dovolj monolitne, da lahko kontrolirajo in sankcionirajo morebitne odmike od predpisanega obnašanja (Caldwell v Šircelj 2006, 43).

2.2.2.4 Kulturni dejavniki rodnosti

Med kulturne dejavnike običajno uvrščamo versko in etnično pripadnost, moralne in družbene norme ter javno mnenje. Nekateri avtorji med kulturne dejavnike rodnosti uvrščajo tudi raso, saj ima rasa prav tako kot tudi etnično poreklo korenine v kulturi različnih rasnih in etničnih skupin (Šircelj 2006, 43). Verska in etnična pripadnost sta najpogostejša kulturna dejavnika rodnosti, ki sta med seboj močno povezana.

Večina verskih doktrin je naklonjena velikim družinam, obenem pa nekatere vere od določenih skupin zahtevajo celibat. Rodnost vernih je višja od rodnosti nevernih, ne obstaja pa neko splošno pravilo o razlikah med pripadniki različnih veroizpovedi. Raziskave v ZDA, na Nizozemskem in še nekaterih drugih evropskih državah so pokazale, da imajo katoličani višjo rodnost kot protestantnti ali druge verske skupine. To razliko nekateri povezujejo z dejstvom, da Rimokatoliška cerkev uradno nasprotuje uporabi kontracepcijskih sredstev in da je naklonjena velikim družinam, medtem ko protestantska cerkev ne vidi nič nemoralnega v uporabi kontracepcije in meni, da imajo

odgovorni starši toliko otrok, kot jih lahko primerno vzredijo (Andorka v Šircelj 2006, 44).

Raziskave o povezanosti med rodnostjo in etnično oziroma versko pripadnostjo ne dajejo jasnega odgovora o njenem vplivu na rodnost. Zdi pa se, da kultura katere koli prebivalstvene skupine vpliva na rodnost, saj kulturne značilnosti vplivajo na razvoj človekove osebnosti. Kulturne norme in vrednote, povezane z rodnostjo, se skozi posameznikovo življenje spreminjajo pod vplivom socialno-ekonomskih in političnih okoliščin (Šircelj 2006, 44).

2.2.2.5 Psihološki dejavniki rodnosti

O delovanju psiholoških dejavnikov se ve zelo malo, kljub temu pa ti dejavniki pridobivajo na pomenu. Njihovo definiranje in prepoznavanje je zelo težavno in zapleteno, delovanje pa se prepleta z drugimi dejavniki (biološkimi in družbenimi).

Psihološki dejavniki rodnosti delujejo na treh ravneh: na osebni, na ravni odnosov v majhnih skupinah, ter na socialno-psihološki ravni. Psihološki dejavniki rodnosti so tesno povezani z normami in vrednotami družbe (Malačič v Šircelj 2006, 45).

Pred odločitvijo za otroka partnerja pretehtata psihološka zadovoljstva in obremenitve, ki jima jih bo prinesel otrok. Psihološka korist je za vsakega naslednjega otroka različna in se praviloma manjša. Prav tako izkušnje s prvim otrokom lahko vplivajo na odločitev za drugega otroka ali proti drugemu otroku (Kapor - Stanulović v Šircelj 2006, 45).

Odločitev za otroka je odvisna tudi od tega, kako partnerja vidita svojo prihodnost. Če sta o svoji ekonomski, socialni ali čustveni prihodnosti negotova, se za otroka ne odločita. Pri odločitvi za otroka ne smemo pozabiti tudi na osebno in čustveno sfero. Otroci lahko vznemirijo odnose med partnerjema, lahko privzemajo navade, ki vznemirijo starše, starš lahko ostane sam z otrokom, lahko se zmanjša višina otroških dodatkov, vse to so tveganja, ki jih posameznik zmanjša, tako da nima otrok ali pa omeji njihovo število (McDonald v Šircelj 2006, 45).

Raziskave o povezavi med psihološkimi dejavniki in rodnostjo doslej še niso bile uspešne in redke empirične raziskave niso dale jasnih odgovorov. Zdi se, da so psihološki dejavniki zelo odvisni od socialno-ekonomskega položaja družine, verske pripadnosti, stalnosti zaposlitve in drugih dejavnikov (Šircelj 2006, 45).

2.2.3 DRUŽINSKA POLITIKA KOT DEJAVNIK RODNOSTI

Družinske politike so potrebne, ne pa tudi zadostne za zvišanje rodnosti. Ukrepi kot so dovolj dolgi porodniški dopust, primerno nadomestilo v času porodniškega dopusta, pomoč pri reševanju stanovanjskega problema družine, dobro organizirano otroško varstvo, vplivajo na življenje družin in zato tudi na odločitve parov za družino (Ule in Kuhar 2003, 122). Družinske politike so potrebne, ne pa tudi zadostne za zvišanje rodnosti in velikodušni programi družinske politike, še niso jamstvo za visoko stopnjo rodnosti v državi. Naloga družinskih politik je predvsem, da prispevajo k dobrobiti družin in otrok ter pomagajo parom, da se približajo svojemu idealu velikosti družine. Pri vsem tem pa morajo biti usklajene z realnim socialnim, ekonomskim in demografskim stanjem (Ule in Kuhar 2003, 123).

2.3 ZGODOVINSKI RAZVOJ RODNOSTI V SLOVENIJI

Prvi zanesljivi podatki o številu prebivalstva na slovenskih tleh prihajajo iz sredine 18. stoletja. Za to obdobje so značilna večja demografska nihanja, ki so bila odvisna od količine predelane hrane, letin, epidemij in vojn (Šircelj 2006, 54).

Slovenija se v današnjem času, tako kot tudi mnoge druge evropske države, že desetletje sooča z izredno nizkimi stopnjami rodnosti, ki se gibljejo pod nivojem enostavnega obnavljanja prebivalstva.² Poleg vsega se zvišuje povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka.

Po letu 1950 se je povprečna starost ženske ob rojstvu otrok pričela zniževati zaradi pogostih rojstev pri ženskah, mlajših od 23 let, in upadanja pogostnosti rojstev pri

---

² Nivo enostavnega obnavljanja prebivalstva je 2,08 otroka na žensko.

ženskah, starejših od 27 let. To je veljalo vse do konca sedemdesetih let, nato pa se je starost žensk ob rojstvu otrok pričela zviševati. Do leta 2006 se je povprečna starost žensk ob rojstvu otroka dvignila na 29,7 let (Kožuh - Novak in drugi 1998, 17).

V obdobju po drugi svetovni vojni se je največ otrok rodilo leta 1950, 36.000. Od leta 1980 se je pričelo hitro zniževanje rodnosti (Kožuh - Novak in drugi 1998, 17). Hiter upad rodnosti po letu 1980 lahko povežemo s poslabšanjem materialnih življenjskih razmer, spremembami v načinu življenja, predvsem mladih, in podaljševanju izobraževanja, poleg tega pa tudi z zmanjšanimi možnostmi pridobitve stanovanj (Černič Istenič v Šircelj 2006, 121). Leta 1993 je bil v Sloveniji zabeležen celo negativni naravni prirast, ki je bil posledica dolgotrajnega zniževanja rodnosti in podaljševanja življenja. Od leta 1993 do 1996 je bil naravni prirast ničen (Javornik 2006, 62–72).

V prvih letih 21. stoletja se je v Sloveniji rodilo le še 17.000–18.000 otrok letno. V letu 2006 se je v Sloveniji rodilo 18.932 otrok, največ v zadnjem desetletju. Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka se je povišala za 0,2 leta in le slabo četrtnino so predstavljale ženske, mlajše od 25 let. Tistih, ki so bile starejše od 35 let in so rodile prvič, je bilo 6,1 odstotka. Povprečna starost matere ob rojstvu vseh otrok je bila 29,7 leta, to je za 1,7 leta več od povprečne starosti matere, ki je rodila prvič (Šircelj 2006, 122–123). Povečuje se tudi delež otrok, ki se rodijo neporočenim materam. V letu 2006 je ta znašal 47,2 odstotka. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je bil ta odstotek občutno nižji in je znašal le okrog 10 odstotkov (Kožuh - Novak in drugi 1998, 18).

V zadnjih 50. letih se je rodnost najbolj zmanjšala pri ženskah, mlajših od 25 let. Razlogi za nizko rodnost so številni: težave na poklicni poti, pomanjkanje stanovanj in njihova visoka cena, višanje starosti staršev ob prvem otroku, različna izbira študija, poklicnega in družinskega življenja.

Ovire pri osebnih odločitvah so lahko tudi pozna ali nestalna zaposlitev in pomanjkanje spodbud (družinski dodatki, starševski dopust, ponudba varstva otrok, enakost dohodkov), ki imajo lahko pozitiven vpliv na rodnost in hkrati višajo stopnjo

zaposlenosti, zlati žensk, kot je opazno v nekaterih državah Evropske unije (Kožuh - Novak in drugi 1998, 18).

Tabela 2.2: Osnovni podatki o rojstvih v Sloveniji

<i>Leto</i>	<i>Živorojeni skupaj</i>	<i>Živorojeni dečki</i>	<i>Živorojene deklice</i>	<i>Povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu - vseh rojstev</i>	<i>Povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu - prvo rojstvo</i>
1955	32096	16728	15368	28,3	24,8
1965	30587	15477	15110	27,2	24,2
1970	27432	13901	13531	26,5	23,4
1975	29786	15217	14569	25,5	22,8
1980	29902	15276	14626	25,3	22,9
1985	25933	13347	12586	25,5	23,2
1990	22368	11454	10914	26	23,9
1991	21583	11116	10467	26,3	24,1
1992	19982	10333	9649	26,4	24,2
1993	19793	10188	9605	26,7	24,6
1994	19463	9899	9564	27	24,8
1995	18980	9741	9239	27,2	25
1997	18165	9323	8842	27,7	25,6
1998	17856	9256	8600	27,9	25,9
1999	17533	9049	8484	28,1	26,2
2000	18180	9368	8812	28,3	26,5
2001	17477	9064	8413	28,5	26,7
2002	17501	9025	8476	28,8	27,2
2003	17321	8930	8391	29	27,3
2004	17961	9101	8860	29,2	27,5
2005	18157	9355	8802	29,4	27,8
2006	18932	9762	9170	29,7	28

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve – Centralni register prebivalstva, Inštitut za varovanje zdravja RS (2007).

Celotna rodnost³ je v obdobju 1896–1900 znašala 5,6 otroka na eno žensko. Leta 1910 se je znižala na 5,2 in štirideset let kasneje znašala le še 3,0 otrok na eno žensko (Šircelj 2006). Po letu 1980 se je pričelo obdobje hitrega zniževanja celotne rodnosti in v devetdesetih letih se je ta znižala na 1,4. Na začetku 21. stoletja je bila celotna rodnost, z 1,2 otroka na žensko, med najnižjimi v Evropi (Zdravstveni statistični letopis 2007). Poleg že naštetih dejavnikov je pojav hitrega padca stopenj celotne rodnosti tudi odziv na gospodarsko krizo v obdobju po osamosvojitvi in visoke stopnje brezposelnosti (Kožuh - Novak in drugi 1998, 17).

Tabela 2.3: Stopnje celotne rodnosti v Sloveniji

<i>Leto</i>	1900 ⁴	1960	1985	1990	1991	1993	2000	2001	2002	2005	2006
<i>Celotna stopnja rodnosti</i>	5,6	2,18	1,72	1,46	1,42	1,33	1,26	1,21	1,21	1,26	1,31

Vir: Presl v Šircelj (2006, 118); Zdravstveni statistični letopis (2007, 1. pogl.).

3 DRUŽINSKA POLITIKA

S pojmom družinske politike najpogosteje razumemo ukrepe vlade, s katerimi ta vpliva na življenje družin in posameznikov. Ker je osrednja tema diplomskega dela družinska politika v Sloveniji in drugih evropskih državah, se mi zdi primerno, da razčlenim pojem družinske politike ter opišem njene ukrepe.

Zimmerman (1992, 3) družinsko politiko definira kot vse vladne dejavnosti, ki vplivajo na družine tako posredno kot tudi neposredno.

Ukrepi se nanašajo na lajšanje finančnih bremen družin, omogočajo usklajevanje družinskih in delovnih obveznosti ter pomagajo v težavnih situacijah na ekonomskem,

³ *Celotna stopnja rodnosti* je povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi (15–49 let) v koledarskem letu.

⁴ Vrednost se nanaša na ženske, stare 14–45 let v takratni deželi Kranjski.

socialnem, zdravstvenem in stanovanjskem področju (Stropnik 1997, 19). Pojem lahko dalje definiramo kot ukrepe vlade in njenih organov, s katerimi želijo doseči cilje za izboljšanje blaginje družin. Družinska politika tako ureja materialni, socialni in pravni položaj družine in na ta način ustvarja možnosti za rojstvo in varno otrokovo življenje na eni in za kontinuirano reprodukcijo na drugi strani (Boh 1989, 108).

Cilji družinske politike so izboljšanje kakovosti življenja družin in njenih posameznikov in skrb za njihovo blaginjo. Temeljni cilj družinske politike v Republiki Sloveniji je zato ustvarjanje pogojev za izboljšanje kakovosti življenja vseh družin in za enake možnosti osebnega razvoja vseh članov družine (Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v RS 1993).

Cilje družinske politike lahko delimo na eksplicitne in implicitne, ki lahko na družine vplivajo posredno ali neposredno. Največkrat so cilji politike implicitni, ki niso določeni (Zimmerman 1993, 10). Z njimi država posredno vpliva na družino, na primer oblikovanje davčne politike, politike zaposlovanja in izobraževanja itd. (Kamerman v Stiplošek 2007, 17).

Eksplicitni cilji so tisti cilji, s katerimi država z ukrepi in programi poseže direktno v družino. Primer eksplicitne družinske politike so zakoni o otroških dodatkih, brezplačna zdravstvena oskrba itd. (Zimmerman 1993, 10).

V Evropi lahko govorimo o treh modelih družinskih politik.

Model, kjer je moški hranilec družine, žena pa je odvisna od moža. Davčne olajšave so znižane zaradi zakonskega statusa para. Družinska politika vzpodbuja otroško varstvo v družini z neplačanim dopustom in otroškimi dodatki (Lewis v Černigoj - Sadar 2000, 34).

Model skandinavskih držav, ki poudarja enakopravnost med spoloma. Predpostavlja se, da so zaposleni vsi državljani, to podpirajo z davčnim in socialnim sistemom. Politika želi uskladiti plačano in neplačano delo, zato imajo posamezniki v teh državah dobro plačan in dolg starševski dopust ter dobro razvito javno varstvo otrok (Lewis v Černigoj - Sadar 2000, 34).

Tretji model je kombinacija zgornjih dveh sistemov. V ta sistem lahko uvrstimo Francijo in Veliko Britanijo. Prva za izhodišče davčne politike vzame družino ter namenja veliko pozornosti negi in varstvu otrok. V Veliki Britaniji pa prevladuje individualni davčni sistem, ugodnosti socialnega varstva pa so odvisne od kriterijev, ki upoštevajo situacijo celotnega gospodinjstva (Lewis v Černigoj - Sadar 2000, 34).

3.1 DRUŽINSKA POLITIKA V SLOVENIJI

Družinsko politiko v Sloveniji urejajo naslednji zakoni:

- **Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih** (Ur. l. RS 69/2004) za urejanje področij, ki se nanašajo na zakonsko zvezo, na razmerja med starši in otroki, na posvojitve, rejništvo in skrbništvo.
- **Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih** (Ur. l. RS 97/2001), ki ureja področje starševskega varstva in družinskih prejemkov.
- **Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti** (Ur. l. RS 110/2002), ki je začel veljati leta 2002 in ureja področje izvajanja rejniške dejavnosti.
- **Zakon o javnem Jamstvenem in preživninskem skladu RS** (Ur. l. RS 78/2006), s katerim je zakonsko urejeno izplačevanje nadomestil preživnin.

Vodenje in izvajanje družinske politike je v Sloveniji zastavljeno resorsko, pri čemer **Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike** (1993) kot plansko-strateški dokument določa smeri razvoja posameznih delov družinske politike, ki so v pristojnosti različnih ministrstev (MDDSZ⁵ 2008).

Družinska politika v Republiki Sloveniji temelji na vključevanju celotne populacije oziroma usmerjenost k vsem družinam, upoštevanju pluralnosti družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo, spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti njenih posameznih članov, zaščiti otrokovih pravic v družini in družbi ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otrok, zagotavljanju enakih možnosti obeh spolov, vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in na omogočanju, da družine izbirajo

---

⁵ Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

med različnimi možnostmi, delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok, dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih ter na celostnem, integralnem pristopu (MDDSZ 2008).

3.2 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE V SLOVENIJI

3.2.1 STARŠEVSKO VARSTVO IN DRUŽINSKI PREJEMKI

Starševsko varstvo in družinske prejemke ureja Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS 110/ 2006). Zakon je bil sprejet leta 2001, veljati pa je začel 1. 1. 2003. S tem zakonom se ureja zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, družinske prejemke ter pogoji in postopek za uveljavljanje posameznih pravic. Pravice po tem zakonu uveljavlja praviloma le eden od staršev, vezane so na otroka, zato prenehajo z njegovo smrtjo. Sredstva za njegovo izvajanje pa se zagotavljajo iz proračuna RS (MDDSZ 2008).

Glede na dva različna sklopa pravic je zakon razdeljen na 2 dela:

- sistem pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo,
- sistem pravic do družinskih prejemkov.

3.2.1.1 ZAVAROVANJE ZA STARŠEVSKO VARSTVO

Do pravic, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo, so upravičene osebe, ki so vključene v zavarovanje za starševsko varstvo in plačujejo prispevek za starševsko varstvo v proračun Republike Slovenije. Iz tega naslova lahko v skladu s 7. členom Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS 110/ 2006) koristijo naslednje pravice:

- starševski dopust,
- starševsko nadomestilo,
- pravice iz naslova krajšega delovnega časa.

3.2.1.1.1 Starševski dopust

Starševski dopust zajema različne vrste dopusta, vsem pa je skupno, da je to pravica do odsotnosti z dela zaradi poroda oziroma nege in varstva otroka tiste osebe, ki otroka dejansko neguje in varuje.

Porodniški dopust

Namen porodniškega dopusta je priprava na porod in nega in varstvo otroka takoj po porodu.

Pravico do porodniškega dopusta ima mati otroka, pod določenimi pogoji pa tudi oče otroka ali druga oseba (v primeru, da mati umre, zapusti otroka itd.). Porodniški dopust traja 105 dni, mati pa ga mora nastopiti vsaj 28 dni pred predvidenim datumom poroda. Lahko ga nastopi tudi 42 dni pred datumom poroda.

Če je mati mlajša od 18 let in ima status vajenke, učenke, dijakinje oz. študentke, lahko z njenim soglasjem uveljavlja pravico do porodniškega dopusta oče otroka ali eden od starih staršev; oče ali druga oseba ima pravico do porodniškega dopusta v obsegu 77 dni (105 dni minus 28 dni).

Očetovski dopust

Namenjen je očetom, da bi že v najnežnejši dobi otroka skupaj z materjo sodelovali pri njegovi negi in varstvu. Očetje otrok, rojenih po 1. 1. 2005, imajo pravico do 90 dni očetovskega dopusta (rojeni v 2003 le 15 dni, rojeni v 2004 pa 45 dni). 15 dni očetovskega dopusta mora oče izrabiti v času porodniškega dopusta matere, ostale pa do otrokovega 8. leta starosti.

Dopust za nego in varstvo otroka

Namen dopusta za nego in varstvo otroka je nadaljnja nega in varstvo otroka. Mati oziroma oče ga nastopi po preteku 105 dni porodniškega dopusta. Pravico lahko uveljavljata tudi oba, vendar morata skleniti pisni dogovor, v katerem določita obdobje

in način izrabe dopusta. Lahko se dogovorita, da polovico dopusta za nego in varstvo otroka koristi mati, drugo polovico pa oče. Dopust za nego in varstvo otroka traja praviloma 260 dni, v določenih izjemah pa se lahko podaljša, a največ za 105 dni. Del dopusta (največ 75 dni) za nego in varstvo otroka lahko starša tudi preneseta in izrabita do 8. leta starosti otroka.

Posvojiteljski dopust

Posvojiteljski dopust je namenjen enemu ali obema posvojiteljema, z namenom, da se lahko posvojitelj/posvojitelja in otrok takoj po posvojitvi v celoti posvetijo drug drugemu. Traja od 120 do 150 dni, odvisno od otrokove starosti ob posvojitvi. Izrabi ga lahko eden od staršev ali oba starša hkrati, pri čemer skupno trajanje dopusta ne sme presegati 150 oziroma 120 dni.

3.2.1.1.2 Pravica do starševskega nadomestila

Starševsko nadomestilo je nadomestilo plače oziroma osebni prejemek, ki izhaja iz zavarovanja za starševsko varstvo.

Vrste starševskega nadomestila:

- porodniško nadomestilo,
- očetovsko nadomestilo,
- nadomestilo za nego in varstvo otroka,
- posvojiteljsko nadomestilo.

Do starševskega nadomestila so upravičene osebe, ki imajo pravico do starševskega dopusta in so bile zavarovane po tem zakonu pred dnevom nastopa posamezne vrste starševskega dopusta.

Pravica do nadomestila traja za čas porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka, med očetovskim dopustom, ki ga koristi v času porodniškega dopusta matere otroka. Za čas posvojiteljskega dopusta traja od 120 do 150 dni.

Starševsko nadomestilo se obračunava enotno za vse vrste nadomestil, razen za porodniško nadomestilo, pri katerem višina navzgor ni omejena. Višina nadomestila znaša 100 % osnove, oziroma povprečno osnovo v zadnjih 12 mesecih, če je bil upravičenec v zadnjih 12 mesecih zavarovan. Za manjkajoče mesece je osnova 55 % minimalne plače, če v zadnjih 12 mesecih kakšen mesec ni bil zavarovan.

Če starša ne izrabita dopusta za nego in varstvo otroka v obsegu, kot jima pripada, lahko pripadajoči del nadomestila za dopust za nego in varstvo otroka izrabita kot dobroimetje, ki ga lahko namenita za:

- plačilo varstva otroka;
- plačilo najemnine za stanovanje;
- reševanje stanovanjskega vprašanja (nakup stanovanja ali hiše, adaptacija stanovanja ali hiše, gradnja hiše).

Višina dobroimetja je enaka višini neizplačanega nadomestila za nego in varstvo otrok, vendar največ 5-kratnik pripadajočega mesečnega nadomestila za dopust za nego in varstvo otroka.

Tabela 3.1: Število starševskih nadomestil in višina sredstev

<i>Leto</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
<i>Povprečno mesečno št. upravičencev</i>	16343	16617	15944	17443	16972	17534	19084
<i>Skupni znesek za program (mio EUR)</i>	116	132	137	142	155	173	189

Vir: Statistični letopis (2007, 10. pogl.).

3.2.1.1.3 Pravice iz naslova krajšega delovnega časa

Pravico do dela s krajšim delovnim časom ima eden od staršev, ki neguje in varuje otroka do 3. leta starosti. Pravico ima delati krajši delovni čas, ki pa mora obsegati najmanj polovično tedensko delovno obveznost.

Tabela 3.2 Prispevki zaradi dela s krajšim delovnim časom

<i>Leto</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
<i>Število upravičencev</i>	828	2970	2403	4718
<i>Izplačana sredstva (mio EUR)</i>	1	1	2	2

Vir: Statistični letopis (2007, 10. pogl.).

3.2.1.2 DRUŽINSKI PREJEMKI

57. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih določa naslednje družinske prejemke (Ur. l. RS 110/ 2006):

- starševski dodatek,
- otroški dodatek,
- pomoč ob rojstvu otroka,
- dodatek za veliko družino,
- dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo,
- delno plačilo za izgubljeni dohodek.

Starševski dodatek

Starševski dodatek je denarna pomoč staršem, kadar po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (brezposelne osebe, študentski ali dijaški status, ...) (Ur. l. RS 110/ 2006). Pravico do starševskega dodatka ima mati oziroma oče, kadar ga mati ne prejema.

Pravica do starševskega dodatka traja v polnem obsegu oziroma 365 dni od rojstva otroka. Starševski dodatek znaša od 1. julija 2008 dalje 188,90 evrov.

Tabela 3.3: Povprečno mesečno število upravičencev do starševskega dodatka

<i>Leto</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
<i>Povpr. mesečno št. upravičenk</i>	2452	2317	2175	2498	2808	2833	3014
<i>Znesek za program (mio EUR)</i>	3	3	3	5	5	6	6

Vir: Statistični letopis (2007, 10. pogl.).

Pomoč ob rojstvu otroka

Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek, namenjen nakupu opreme za novorojenca. Pravico do te denarne pomoči ima vsak otrok, katerega mati ali oče ima stalno prebivališče v RS. Pomoč od 1. julija 2008 znaša 269,90 evrov. Namesto denarja je mogoče v enaki vrednosti izbrati tudi opremo za novorojenca v obliki zavitka.

Tabela 3.4: Povprečno število upravičencev do pomoči ob rojstvu otroka

<i>Leto</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
<i>Število upravičenk</i>	18083	16101	18308	16746	17811	17980	19190
<i>Znesek za program (mio EUR)</i>	2	2	4	4	4	4	5

Vir: Statistični letopis (2007, 10. pogl.).

Otroški dodatek

Otroški dodatek je dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka, kadar dohodek na družinskega člana ne presega 99 % povprečne plače v RS. Pravico do otroškega dodatka ima eden od staršev ali otrok, starejši od 18 let, brez staršev oziroma, ki ne živi s starši v skupnem gospodinjstvu, če se šola in če tako na podlagi okoliščin odloči Center za socialno delo (MDDSZ 2008).

Pravico se lahko uveljavlja kadar koli do dopolnjenega 18. leta starosti otroka, za otroke, starejše od 18 let pa le, če se šolajo in imajo status učenca, dijaka, vajenca ali študenta na dodiplomskem študiju, vendar najdalj do dopolnjenega 26. leta starosti.

Višina otroškega dodatka se določi glede na uvrstitev družine v posamezni dohodkovni razred, pri tem se upošteva povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu. Nove višine otroškega dodatka veljajo od 1. julija 2008 (MDDSZ 2008).

Tabela 3.5: Višine otroškega dodatka

Dohodek na družinskega člana v % povprečne plače RS	1. otrok v EUR	2. otrok v EUR	3. in nasl. otrok v EUR
do 15 %	110,41	121,45	132,50
nad 15 % do 25 %	94,40	104,36	114,25
nad 25 % do 30 %	71,95	80,41	88,85
nad 30 % do 35 %	56,74	64,75	72,90
nad 35 % do 45 %	46,40	54,15	61,85
nad 45 % do 55 %	29,40	36,80	44,15
nad 55 % do 75 %	22,05	29,40	36,80
nad 75 % do 99 %	19,20	26,56	33,91

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2008).

Znesek otroškega dodatka se lahko poveča za 10 %, če živi otrok v enostarševski družini⁶. Znesek otroškega dodatka se lahko poveča za 20 %, če predšolski otrok ni vključen v predšolsko vzgojo v skladu s predpisi, ki urejajo vrtce (MDDSZ 2008).

V skupni dohodek družine se štejejo vsi dohodki, ki so vir dohodnine (plače, pokojnine, avtorski honorarji, ...), transferni dohodki (denarne dajatve po zakonu o socialnem varstvu, nagrada rejnici, plačani prispevki za rejnice, nadomestila za brezposelnost, denarna pomoč za brezposelnost, štipendije, starševski dodatek s prispevki, ...) in drugi

---

⁶ Skupnost enega od staršev z otroki, kadar sam izvršuje roditeljsko pravico in ni drugega roditelja, ki bi bil otroka/e dolžan preživljati.

dohodki (nagrade vajencev, prejemki učencev in študentov za delo prek študentskega servisa, ...) (MDDSZ 2008).

Tabela 3.6: Otroški dodatki

<i>Leto</i>	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>Povprečno mesečno število upravičencev</i>	247505	248996	245077	240072	235418	228962	228935
<i>Povprečno mesečno število otrok</i>	411397	412495	408051	400680	392538	383467	383415
<i>Skupni znesek za ta program (mio EUR)</i>	187	201	215	230	234	236	241

Vir: Statistični letopis (2007, 10. pogl.).

Dodatek za veliko družino

Dodatek za veliko družino je letni prejemek, ki je namenjen družinam, ki imajo tri otroke ali več otrok, ki so mlajši od 18 let oziroma 26 let, če se šolajo in imajo status učenca, dijaka, vajenca ali študenta. Dodatek za družino s tremi otroki od 1. julija 2008 znaša 378,26 evrov, za družino s štirimi ali več otroki pa 461,29 evrov. Dodatek za veliko družino se izplača v enkratnem znesku (MDDSZ 2008).

Tabela 3.7: Število upravičencev do dodatka za veliko družino

<i>Leto</i>	2002	2003	2004	2005	2006
<i>Število upravičencev</i>	24653	24363	24419	24965	26505
<i>Izplačana sredstva (mio EUR)</i>	2	5	8	8	9

Vir: Statistični letopis (2007, 10. pogl.).

Dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo

Dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, je denarni dodatek, ki je namenjen kritju povečanih življenjskih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva otroka s posebnimi potrebami.

Mesečna višina dodatka za nego otroka zaradi povišanih življenjskih stroškov od 1. julija 2008 znaša 97,15 evrov, za otroke s težko motnjo v duševnem razvoju⁷. Za težko gibalno ovirane otroke⁸, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, znaša dodatek 35 evrov na mesec.

Pravica do dodatka za nego otroka traja za obdobje, ko se otroku zagotavlja posebno varstvo zaradi zdravstvenih razlogov, oziroma do 18. leta starosti, po tej starosti pa, če se šola, in sicer do konca šolanja, vendar največ do dopolnjenega 26. leta starosti.

Tabela 3.8: Povprečno mesečno število otrok, ki so upravičeni do dodatka za nego

<i>Leto</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
<i>Število otrok</i>	4731	4806	5219	5263	5325	5402	5530
<i>Izplačana sredstva (mio EUR)</i>	3	3	5	6	6	6	6

Vir: Statistični letopis (2007, 10 pogl.).

---

⁷ Otrok se lahko usposobi le za sodelovanje pri aktivnostih; potrebuje stalno nego, varstvo, pomoč in vodenje; je omejen v gibanju, prisotne so težke dodatne motnje, bolezni in obolenja; razumevanje in upoštevanje navodil je hudo omejeno; orientacijski rezultat na testu inteligentnosti je pod 20 IQ, mentalna starost do 2 let.

⁸ Otrok ima malo uporabnih gibov, samostojno gibanje ni možno; v celoti je odvisen od tuje pomoči; otrok je lahko težko moten v komunikaciji, sporazumeva se s pomočjo neverbalne oziroma nadomestne komunikacije.

Delno plačilo za izgubljeni dohodek

Delno plačilo za izgubljeni dohodek je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zaradi nege in varstva otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo.

Pravico lahko uveljavlja le eden od staršev in traja, dokler niso izpolnjeni pogoji za uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja oziroma največ tri mesece po smrti otroka. Mesečna višina prejema je minimalna plača, od tega mora upravičenec plačevati prispevke za socialno varnost. Če upravičenec preide na krajši delovni čas od polnega, mu pripada sorazmerni delež delnega plačila za izgubljeni dohodek.

Tabela 3.9: Število upravičencev do delnega plačila za izgubljeni dohodek

<i>Leto</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
<i>Število upravičencev</i>	164	280	328	429
<i>Izplačana sredstva (mio EUR)</i>	1	1	2	2

Vir: Statistični letopis (2007, 10. pogl.).

3.2.2 DRUGI UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE

3.2.2.1 DAVČNE OLAJŠAVE ZA VZDRŽEVANEGA DRUŽINSKEGA ČLANA

Z zagotavljanjem davčnih olajšav država nase prevzema del stroškov otrok. Namen teh transferjev je omiliti padec življenjske ravni družin, do katerega prihaja po rojstvu otroka.

V Sloveniji so bile davčne olajšave za otroke uvedene šele leta 1991, povečane pa leta 2005 s spremembami Zakona o dohodnini (Ur. l. RS 17/2005) in imajo obliko zmanjšane davčne osnove. Davčna olajšava za prvega otroka znaša 10 % povprečne letne plače zaposlenih v Sloveniji, za vsakega nadaljnjega otroka pa se zviša za dodatnih 5 % povprečne plače zaposlenih v Sloveniji. Davčna olajšava za otroka z motnjami v

telesnem in duševnem razvoju je višja in znaša 50 % letne povprečne plače v Sloveniji (Vojnovič in drugi 1995, 131).

Davčna politika upošteva načelo horizontalne in načelo vertikalne izenačenosti. Načelo horizontalne izenačenosti pomeni enako obdavčevanje zavezancev z enakim oziroma podobnim ekonomskim položajem. Načelo vertikalne izenačenosti pomeni neenako obdavčevanje zavezancev, ki so v neenakem ekonomskem položaju in se velikokrat enači kar s progresivnimi davčnimi stopnjami (Mauko 1999, 31).

3.2.2.2 VARSTVO OTROK

Predšolsko vzgojo v vrtcih urejata dva zakona:

- **Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja** (Ur. l. RS 16/2007),
- **Zakon o vrtcih** (Ur. l. RS 100/2005).

Staršem je zagotovljena pravica do izbire med javnim ali zasebnim vrtcem ter različnimi programi. V vrtec je mogoče vpisati otroke, ko dopolnijo starost 11 mesecev do vstopa v šolo (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008).

Predšolsko vzgojo v vrtcih izvajajo javni in zasebni vrtci. Predšolska vzgoja ni obvezna. Zagotavljanje predšolske vzgoje je ena izmed temeljnih nalog občine, zato vrtce ustanavljajo in financirajo občine. Namenjeni so pomoči staršem pri celoviti skrbi za otroke, izboljšanju kakovosti življenja družin in otrok ter ustvarjanju možnosti za otrokov celostni razvoj (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008).

Lestvica z 8 plačilnimi razredi starše glede na mesečni dohodek na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo na zaposlenega v Republiki Sloveniji in upošteva premoženje družine razvršča v plačilne razrede. Najnižje plačilo predstavlja plačilo 1. plačilnega razreda, in sicer 10 % cene programa, najvišje plačilo pa je plačilo iz 8. plačilnega razreda, ki pomeni 80 % cene programa. Razliko med plačilom staršev in ceno programa zagotavlja občina iz javnih sredstev. Starši, ki prejema denarno socialno pomoč po predpisih o socialnem varstvu, so plačila v celoti oproščeni. Od 1. 9.

2008 država zagotavlja sredstva za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kot enega otroka iz iste družine. Poleg tega na direktoratu za vrtce in osnovno šolo pripravljajo program, s katerim naj bi do leta 2014 postopoma uvedli prepolovljeno ceno vrtca za vse otroke, kar bi zmanjšalo finančno breme staršev (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008).

V šolskem letu 1999/2000 je bilo v organizirane oblike vzgoje in varstva v povprečju vključenih 59 % predšolskih otrok, starejših od enega leta (Stropnik in Černič Istenič 2001, 43). V šolskem letu 1994/1995 pa je bilo v vrtcih 54,4 % otrok (Vojnovič in drugi 1995, 135). Po podatkih Ministrstva za šolstvo in šport je bilo v šolskem letu 2007/2008 v predšolsko vzgojo vključenih 68 odstotkov otrok, kar je za 3,2 odstotka več kot leto prej (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008).

Tabela 3.10: Število otrok, ki so vključeni v programe vrtcev

<i>Leto</i>	<i>Število zavodov</i>	<i>Število oddelkov</i>	<i>Število otrok</i>
<i>1995/96</i>	793	3500	66553
<i>2000/01</i>	814	3531	63328
<i>2001/02</i>	801	3477	61803
<i>2002/03</i>	773	3342	58968
<i>2003/04</i>	767	3243	54515
<i>2004/05</i>	752	3232	54815
<i>2005/06</i>	777	3375	57134
<i>2006/07</i>	793	3484	58127

Vir: Statistični letopis (2007, 6. pogl.).

3.2.2.3 REŠEVANJE STANOVANJSKE PROBLEMATIKE

Stanovanjske razmere pomembno vplivajo na kakovost življenja posameznikov in njihove odločitve o družini se vežejo tudi na razpoložljivost stanovanja. Primerno

stanovanje vpliva na posameznikovo samospoštovanje, ugled in je nekaj, kar naredi življenje polno človeško (Filipovič v Črnak - Meglič 2005, 189).

Stanovanjsko področje je v Sloveniji v obdobju tranzicije doživelo korenite spremembe. Spremenile so se tako lastniške sheme stanovanj kot tudi dožemanje stanovanjskega vprašanja in družbenega pomena stanovanja (Mandič in Cirman 2006, 15).

Stanovanjske razmere mladih imajo širše družbene posledice, ker vplivajo na odlaganje osamosvojitve in ustvarjanja lastne družine. Mladi v Sloveniji se odselijo kasneje, kot je to značilno za druge evropske države. Povprečna starost moških pri odselitvi od doma je v Sloveniji 26,9 let, za ženske pa 24,2 let. Najnižje starosti odselitve od doma imajo v Avstriji (22,7 za moške in 20,4 za ženske), Franciji, na Finskem in Švedskem, kjer se številke gibljejo med 21 in 23 za moške in 19 in 21 za ženske (Filipovič v Črnak - Meglič 2005, 190).

Razlogi za pozno osamosvajanje slovenske mladine so različni, vendar pa je eden od pomembnejših prav pomanjkanje ugodnih in varnih najemnih stanovanj. Slovenija spada med države z najnižjimi deleži najemnih stanovanj v Evropi. Leta 2003 je bilo le 9 % najemnih stanovanj. Pred letom 1991 so najemna družbena stanovanja predstavljala kar 33 % vseh stanovanj, nato pa je s privatizacijo prišlo do korenitih sprememb in stanovanjski sklad se je z leti občutno zmanjšal v primerjavi s tržnimi oz. zasebnimi najemnimi stanovanji (Mandič in Cirman 2006, 31).

Država skuša stanovanjsko problematiko olajšati s stanovanjsko politiko. Osnovni cilj stanovanjske politike je omogočiti državljanom dobra in primerna stanovanja prave velikosti po dosegljivih cenah ter zagotoviti njihovo vključenost v lokalno okolje (Lujanen v Čebul 2005, 11–12). Za doseganje tega cilja pa mora stanovanjska politika posvečati pozornost naslednjim področjem (Lujanen v Čebul 2005, 11–12):

- **Dostop do stanovanja:** kako učinkovito zagotoviti gospodinjstvom, z najnižjimi dohodki dostop do primerne stanovanja.
- **Dosegljivost:** katere instrumente uporabiti, da bomo omogočili življenje v primerno velikem in ne predragem stanovanju gospodinjstvom z nižjimi dohodki.
- **Vprašanje kakovosti:** kako zagotoviti, da bodo sedanja in novozgrajena

stanovanja odražala potrebe najemnikov danes in v prihodnosti tako po kakovosti kot tudi po površini stanovanj.

- **Posebne potrebe:** treba je poskrbeti za ljudi s posebnimi potrebami, kot so invalidi, starejši, brezdomci.
- **Socialna kohezija:** treba je preprečiti socialno razslojenost v naseljih.
- **Varnost najemnikov:** kako zagotoviti varnost najemnikov pred deložacijo.
- **Soodločanje najemnikov:** zagotovitev načinov soodločanja najemnikov pri oblikovanju načrtov, povezanih s stanovanji in z okolico, v kateri živijo.
- Vedno večji poudarek se daje tudi **varovanju okolja** in uporabi okolju prijaznih materialov pri izgradnji stanovanj, kar je lahko tudi prispevek k večji kakovosti stanovanj.

Država lahko uresničuje cilje stanovanjske politike na dva načina. Prvi način je izvajanje stanovanjske politike po lastni javni mreži države. Ta način se imenuje oskrbovalni tip. Drugi način pa je prepuščanje izvedbe drugim akterjem, pri čemer država zagotavlja organizacijske, finančne in zakonske okvire. Ta drugi tip se imenuje strategija usposabljanja oziroma omogočanja (Boškič v Sevenhuijsen in Švab 2003, 87). Pomembna vloga stanovanjske politike je olajšati osamosvojitve mladih, družinam pa omogočiti lažji dostop do stanovanja. V Sloveniji se od leta 1970 vse bolj uporablja drugi tip uresničevanja ciljev stanovanjske politike, se pravi strategija omogočanja (Mandič v Sevenhuijsen in Švab 2003, 87).

Stanovanjska politika v Sloveniji posega na trg stanovanj z različnimi ukrepi. Kot mehanizme, ki naj olajšajo dostop do stanovanj, Stanovanjski zakon (Ur. l. RS 69/2003) opredeljuje možnost najema neprofitnega stanovanja na podlagi javnega razpisa, možnost subvencije najemnine in možnost dolgoročnih posojil za pridobivanje ali obnovo stanovanj (Javornik 2006, 36).

Do **najema neprofitnega stanovanja** imajo po Stanovanjskem zakonu (Ur. l. RS 69/2003) prednost družine z več otroki, družine z manjšim številom zaposlenih, mlade družine, invalidi in družine z invalidnim članom.

V Nacionalnem stanovanjskem programu je bilo leta 1991 načrtovano, da bodo do leta 2003 neprofitna stanovanja dosegla 19 % stanovanjskega sklada, dejansko pa so jih dosegla le 5% (Mandič in Cirman 2005, 34). Država na leto dodeli približno 300 socialnih stanovanj. Ob popisu 2002 je bilo v Sloveniji 43.504 neprofitnih in socialnih stanovanj, kar predstavlja 6,6 % naseljenih stanovanj (Javornik 2006, 39).

Stanovanjska posojila ureja stanovanjski sklad RS. Prednostno pravico do posojila za nakup ali obnovo stanovanja imajo družine z več otroki, družine z manjšim številom zaposlenih, mlade družine, invalidi in družine z invalidnimi člani (Ur. l. RS 69/2003) .

Eden izmed ukrepov stanovanjske politike je tudi **subvencioniranje** najemnin. S subvencijami v najširšem pomenu besede opredelimo ukrepe, ki zmanjšujejo stroške stanovanja. V ožjem pomenu besede pa so subvencije opredeljene kot ukrepi, s katerimi država znižuje stroške določeni dobrini glede na ceno, ki bi jo dobrina sicer dosegla na trgu (Čebul 2005, 17). Ta ukrep stanovanjske politike se je v Sloveniji po letu 1990 znatno zmanjšal. Leta 1990 je to obliko podpore prejemale 21.000 gospodinjstev, leta 1995 pa le še 1170 (Vojnovič in drugi 1995, 157). S tem je sistem subvencioniranja postal usmerjen le k majhni populaciji prejemnikov denarne pomoči kot edinega ali dopolnilnega vira preživljanja, ni pa namenjen zagotavljanju tega, da bi stanovanjska najemnina ostala v mejah znosnega dela dohodka gospodinjstev (Vojnovič in drugi 1995, 157).

Druga oblika poseganja države na stanovanjsko področje je prek **regulacije**. Primer takšnega ukrepa je nadzor oziroma omejevanje najemnin, ki je najstarejši ukrep stanovanjske politike (Vojnovič in drugi 1995, 157).

Zaradi prisotne informacijske asimetrije na nepremičninskem trgu se države pogosto odločajo za ukrepe, s katerimi skuša država zmanjšati prisotno asimetrijo. V to skupino instrumentov vključujemo na primer zagotavljanje kakovostnih in ažurnih informacij o cenah in zasedenosti nepremičnin na trgu, podporo razvoju eksperimentalne gradnje in uporabi izboljšav v gradbeni tehnologiji in podobno (Vojnovič in drugi 1995, 157).

V najslabšem stanovanjskem položaju so mlade družine, ki nimajo gotovega finančnega statusa in imajo s tem slabši ekonomski položaj. Mladi se zato mnogokrat znajdejo v

slabih stanovanjskih pogojih in z visokimi stroški najema stanovanja. Prehod iz starševskega v samostojno gospodinjstvo je zato za mlade zelo težak, v nekaterih primerih celo nemogoč, s tem pa je povezano tudi odlaganje ustvarjanja lastne družine (Črnak - Meglič 2005, 201).

Stanovanjska politika ima v primeru mladih družin pomembno vlogo, vendar pa na tem področju v Sloveniji še ni dovolj narejenega. Potrebni bi bili dodatni ukrepi, ki bi izboljšali status mladih družin, ki ne morejo živeti samostojno ali pa živijo v neprimernih stanovanjskih razmerah.

3.2.2.4 USKLAJEVANJE DELA IN DRUŽINE

Večina mladih si otroke želi, ampak zaradi strahu, da zaradi službenih obveznosti ne bodo imeli dovolj časa za otroka, z odločitvijo odlašajo. Mednarodne raziskave so pokazale, da kar 25 % težav, povezanih s človeškimi viri, nastane zaradi dvojne vloge zaposlenih. Raziskave potrjujejo, da je v Sloveniji na delovnih mestih pogosto prisotna diskriminacija zaradi starševstva. Njej pa so še posebej izpostavljene matere in potencialne matere, ki iščejo zaposlitev ali so že zaposlene, in tisti moški, ki želijo ali uveljavljajo starševske pravice. Odnos do starševstva na delovnem mestu pa prav tako kot ostali naštetih dejavniki vpliva na odločitve za starševstvo (MDDSZ⁹ 2006). Analize so pokazale, da slovenska podjetja v praksi namesto prijaznih oblik zaposlovanja, ki bi povečale avtonomijo posameznikov, raje uporabljajo do posameznikov in družin neprijazne oblike prožnega zaposlovanja (zaposlitev za določen čas). Družinam prijazni programi v slovenskih organizacijah so redki in navzoči predvsem v večjih organizacijah z bolj izobrazeno delovno silo (Kanjuro Mrčela 2005 v Černigoj - Sadar in Kanjuro - Mrčela 2007, 22).

Večina mladih se za starševstvo odloči šele takrat, ko najde ustreznega delodajalca in je zaposlena za nedoločen čas. Pogoji, ki jih mladi navajajo za odločitev za lastno družino so kakovosten partnerski odnos, zaposlitev za nedoločen čas, rešen stanovanjski problem in dobre delovne razmere. Večina mladih se tudi strinja, da so med

---

⁹ Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

materinstvom in očetovstvom razlike in da so matere bolj vključene v vzgojo otrok. Ženske zato pogosto vidijo zanositev in starševstvo kot oviro na poti k dobri zaposlitvi in se bojijo, da jim bo delodajalec prekinil delovno razmerje (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 86).

Od delodajalcev mladi starši ne pričakujejo veliko, želijo predvsem večjo časovno prožnost in razumevanje. Več pa pričakujejo od države, to so predvsem bolj prožen delovni čas in nižje cene vrtcev, nižje cene otroške opreme in podobno (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 86).

Delo in družina sta v Sloveniji dve prevladujoči vrednoti in po podatkih raziskave Slovensko javno mnenje 2003/04 več kot 90 odstotkov anketiranih meni, da je družina zelo pomemben del njihovega življenja. Prav tako se je visoko na lestvici pomembnosti znašlo tudi delo. Raziskave pa kažejo tudi, da je usklajevanje teh dveh vrednot v praksi vedno težje (Toš 2004 v Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 100).

Iz tega razloga je Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve podprlo pilotski projekt podeljevanja certifikata Družini prijazno podjetje tistim slovenskim podjetjem, ki v okviru svoje politike zaposlenim omogočajo lažje usklajevanje materinstva oziroma starševstva s službenimi obveznostmi (MDDSZ 2006).

Projekt Družini prijazno podjetje je del pobude EQUAL¹⁰. Cilj tega projekta je zmanjševanje prikrite diskriminacije pri zaposlovanju mladih žensk (potencialnih mater) zaradi materinstva. Pridobitev certifikata je svetovalno-revizorski postopek, ki ima funkcijo ocenjevanja ter svetovanja delodajalcem, katera orodja uporabljati za boljše upravljanje s človeškimi viri v kontekstu usklajevanja poklicnega in družinskega življenja zaposlenih. Namen uvedbe certifikata v Sloveniji je oblikovati orodje za javno

---

¹⁰ Pobuda EQUAL je del strategije EU za vzpostavljanje številnejših in boljših delovnih mest ter za zagotavljanje, da nikomur ni zavržen dostop do njih. EQUAL vključuje tudi pomoč pri socialni in poklicni integraciji prisilcev za azil in žrtev trgovanja z ljudmi. Za izvedbo pobude EQUAL je v Sloveniji kot organ upravljanja odgovorno Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ 2008).

nagrajevanje podjetij, ki imajo ne samo pozitiven, ampak tudi aktiven odnos do starševstva na delovnem mestu in so pripravljena na osnovi vzajemnega razumevanja potreb zaposlenih in organizacije uvajati spremembe, ki bodo omogočile kakovostno delo in sodelovanje različnih generacij (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 102).

Maja 2008 je bilo slovenskim podjetjem in organizacijam podeljenih prvih 32 osnovnih certifikatov. V prvi polovici letošnjega leta je s postopkom pridobitve pričelo še 12 novih podjetij in organizacij (certifikat Družini prijazno podjetje, 2008). Med njimi prevladujejo organizacije zasebnega sektorja, največ jih je s področja računalništva in informacijske tehnologije, industrije, financ in zavarovalništva. Med javnimi organizacijami jih je največ s področja izobraževanja. Večina organizacij (94 %) je v organizacijsko prakso, še preden se je vključila v proces certificiranja, uvedla vsaj enega ali več družini prijaznih ukrepov (časovna prožnost, organizacija športnih in prostočasnih dejavnosti za zaposlene in njihove družine, delo za krajši delovni čas, prednost staršev pri načrtovanju dopusta, ...) (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 104–108).

Podjetja so s pomočjo strokovnjakov naredila izvedbeni načrt za nadaljnji razvoj za naslednja tri leta, v tem času morajo v organizacijo vpeljati izbrane ukrepe. Število izbranih ukrepov je med podjetji različno, najpogostejša predvidena ukrepa sta politika obveščanja in komuniciranja (mnenjske raziskave, odnosi z javnostmi, ...) in politika delovnega časa (otroški časovni bonus, izkoriščanje letnega dopusta, ...) (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 104–108).

Vpeljava znaka Družini prijazno podjetje je eden od ciljev, zapisanih v Resoluciji o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2005–2013, prav tako pa je umeščen v aktualni Socialni sporazum in srednjeročni program dela Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je podeljevanje znaka Družini prijazno podjetje uvrstilo tudi med ključne elemente Strategije za povečevanje rodnosti Republike Slovenije (MDDSZ 2006).

4 ŠTUDENTSKE DRUŽINE

Mladi se vedno pozneje odločajo za starševstvo. Povprečna starost ob rojstvu prvega otroka je bila leta 2006 28 let (Statistični letopis 2007, 4. pogl.). Glede na to, da je trend podaljševanja izobraževanja močno prisoten med slovensko mlajšo populacijo, se sprašujemo, zakaj v Sloveniji ne najdemo več študentskih družin.

Študenti starši so danes bolj izjema kot pa pravilo. Leta 2007 je v študentskih domovih bivalo 33 študentskih družin in kar 24 od njih je enostarševskih družin. Cene stanovanj za študentske družine se gibljejo med 60 in 90 evri za enostarševske družine in 180 evrov za dvostarševske družine (Gruden 2008, 6).

Študentske družine imajo dvojni socialni status – študentski in družinski. Proces oblikovanja družine zato poteka na specifičen način, saj študentsko družinsko življenje združuje značilnosti študentskega življenja in družinskega življenja z otroki.

Študentske družine, še posebej enostarševske, spadajo med socialno najbolj ranljivo populacijo in brez pomoči svojih staršev se mnogi znajdejo v zelo neugodnem položaju (Švab 2001, 11–13). Seveda pa tudi med njimi obstajajo velike razlike v socialni situaciji. Stroški preživetja so zelo visoki, od države študenti starši v povprečju prejemajo 300 evrov pomoči mesečno. Ta znesek vsebuje starševski dodatek in najvišji možni otroški dodatek (Gruden 2008, 6).

4.1 PRAVICE MATERE S ŠTUDENTSKIM STATUSOM

Veliko mladih staršev ne ve, kakšne so pravice, ki jih jim zagotavlja država. Pojavlja se vprašanje, kaj se mladim staršem bolj izplača, ali izkoristiti pravice iz naslova statusa študenta ali se zaposliti in uživati ugodnosti, ki izhajajo iz tega naslova.

Družinske prejemke študentskih družin opredeljuje Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS 110/2006). S tem zakonom se ureja zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, družinske prejemke, pogoje in

postopek za uveljavljanje posameznih pravic ter druga vprašanja glede izvajanja tega zakona.

4.1.1 STARŠEVSKI DODATEK

Ker redni študenti niso v delovnem razmerju, jih Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS 110/2006) obravnava kot nezaposlene starše zato so v času porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka upravičeni do starševskega dodatka.

V primeru, da ima mati s študentskim statusom otroka in ona ali njen partner ne prejmeta drugega nadomestila, je 12 mesecev od rojstva otroka upravičena do starševskega dodatka v višini 188,90 evrov. Znesek se usklajuje dvakrat letno z indeksom rasti cen življenjskih stroškov. Poleg tega je mati v času prejemanja starševskega dodatka upravičena tudi do obveznega pokojninskega zavarovanja (Tomažin 2007, 8).

4.1.2 OTROŠKI DODATEK

Glede otroškega dodatka se v primeru matere študentke uporabljajo enake določbe kot pri zaposlenih starših. Za določitev dohodkovnega razreda se poleg starševskega dodatka upoštevajo tudi prejemki, kot so štipendija, denarne socialne pomoči, nadomestilo preživnin, delo prek študentskega servisa, nadomestilo za brezposelnost, dediščine, darila, dohodki od iger na srečo in še nekateri drugi dohodki. Najvišji znesek otroškega dodatka, ki ga lahko prejme študentka z enim otrokom, znaša 110,41 evrov (MDDSZ 2008).

Skupni znesek otroškega dodatka in starševskega dodatka torej znaša največ 299,31 evrov. Ta podatek ni spodbuden za pare, ki bi si želeli ustvariti družino še v letih svojega študija.

4.1.3 DENARNA SOCIALNA POMOČ

Do denarne socialne pomoči so upravičene osebe, ki zase in za svoje družinske člane ne morejo zagotoviti sredstev v višini minimalnega dohodka iz razlogov, na katere ne morejo vplivati. Med takšne razloge spada tudi materinstvo v času rednega študija. Problem pri uveljavitvi pravice do denarne socialne pomoči za študente je, da so študente do določene starosti (26 let) v času študija dolžni v skladu z zakonom preživljati starši. Zato si morajo študenti, preden zaprosijo za denarno socialno pomoč, urediti preživnino s strani staršev (Koren in Resnik 2008).

Višino denarne socialne pomoči za družino določa Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS 3/2007). Določi se kot razlika med seštevkom minimalnih dohodkov, ki pripadajo posameznim upravičencem oziroma družinskim članom, in dohodki vseh družinskih članov. Do denarne socialne pomoči so upravičene osebe, ki nimajo dohodkov ali pa so ti pod zgornjo višino minimalnega dohodka. Če dohodkov sploh nimajo, prejmejo navedeni znesek v celoti, sicer pa v višini razlike med lastnimi dohodki in navedenim zneskom. Za določitev višine socialne denarne pomoči se kot dohodek mamice ne štejejo prejemki iz naslova otroškega dodatka ter pomoči ob rojstvu otroka, prav tako se ne upoštevajo prejemki štipendij za namen izobraževanja. Kot dohodek pa se upoštevajo prejemki iz naslova starševskega dodatka ter vsi drugi prejemki mamice študentke, vključno z dejansko prejetimi sredstvi iz naslova preživnine. Starši so namreč dolžni preživljati svoje otroke, ki redno študirajo, do 26. leta starosti. V zvezi z denarno socialno pomočjo pa je pomemben tudi drugi odstavek 32. člena Zakona o vrtcih (Ur. l. RS 100/2005), na podlagi katerega so starši, ki prejemajo denarno socialno pomoč po predpisih o socialnem varstvu, oproščeni plačila za vrtec (Tomažin 2007, 10).

4.1.4 POMOČ OB ROJSTVU OTROKA

Tudi matere študentke so ob rojstvu otroka upravičene do enkratnega denarnega prejemka. Namesto denarja lahko v enaki vrednosti izberejo opremo za novorojenčka v obliki zavitka (Tomažin 2007, 10).

4.1.5 STANOVANJSKE UGODNOSTI

Študentske družine imajo prednostno pravico do bivanja v študentskem domu, kar je prednost, saj jim to lahko omogoči velik prihranek v primerjavi z najemom stanovanja. Cene za enostarševsko družino se gibljejo med 60 in 90 evri, za dvostarševske družine pa okoli 180 evrov. Študentske družine so nastanjene v apartmajih, katerih število je omejeno (Koren in Resnik 2008).

Na podlagi Pravilnika o subvencioniranju bivanja študentov imajo študenti z otroki nekaj ugodnosti pri sprejemu in bivanju v študentskem domu:

- pri obravnavi prošnje za sprejem v študentski dom se ne upošteva materialni položaj staršev;
- ne glede na rok za oddajo prošenj za sprejem v študentski dom lahko za sprejem v dom zaprosi študentska družina, če je bil otrok rojen po tem roku (prav tako tudi zaradi kakšnih drugih dejavnikov, ki vplivajo na socialni položaj družine in so se zgodili po tem roku);
- v skladu z dodatnim študijskim letom ima študentka mati pravico do podaljšanja bivanja v študentskem domu zaradi materinstva za eno leto ne glede na število otrok (Koren in Resnik 2008).

Študentska družina lahko zaprosi tudi za bivanje pri zasebniku s subvencijo. Za pridobitev pravice do subvencije je postopek enak kot postopek za pridobitev pravice do bivanja v študentskih domovih. Subvencija se dodeli za največ 10 mesecev v študijskem letu (Koren in Resnik 2008).

Tabela 4.1: Število študentskih družin, ki so bivale v študentskih domovih

Tip družine/ leto	1998	1999	2000	2001	2007
Enostarševska	24	24	25	32	33
Dvostarševska	10	9	11	8	24
Število otrok	39	35	37	43	ni podatka

Vir: Študentski domovi v Ljubljani, sektor za študentske zadeve, Ljubljana 19. 7. 2001 v Švab (2001, 17).

Rezultati so pokazali, da skoraj 39 % študentskih družin živi v študentskem domu, pri starših oziroma sorodniki jih živi 32 %. 16 % jih živi v lastniškem stanovanju, 13 % pa v najemniškem stanovanju (Švab 2001, 21).

4.1.6 PRAVICE V ZVEZI S ŠTUDIJEM

Študentki zaradi materinstva po 70. členu Zakonu o visokem šolstvu (Ur. l. RS 119/2006) pripada dodatno študijsko leto za vsakega živorojenega otroka med študijem. 240. člen Statuta Univerze v Ljubljani (Statut Univerze v Ljubljani 2008) določa, da študentu miruje status študenta v času materinstva, očetovstva ali bolniške odsotnosti, daljše od enega leta.

4.1.7 DRUGE UGODNOSTI

Mladim parom so na voljo še nekateri drugi dohodki in olajšave. Mamica s študentskim statusom lahko zaprosi za republiško, kadrovsko ali mestno štipendijo. Dodaten zaslužek pa si lahko pridobi tudi z delom prek študentskega servisa, kar pa je v času zadnjih mesecev pred rojstvom in v prvih mesecev otrokovega življenja težka naloga, saj otrok potrebuje vso pozornost svoje matere. Poleg možnosti dodatnega zaslužka pa lahko izkoristi še nekatere druge ugodnosti, predvsem prehrano s študentskimi boni. Kot študentka pa lahko izkoristi tudi razne študentske popuste v trgovinah, pri izobraževanju, športnih dejavnostih itd. (Tomažin 2007, 10).

Starši študenti sebe in svojo družino preživljajo na različne načine. Večina svoje dohodke dobi z otroškimi dodatki, štipendijami in honorarnimi deli prek študentskega servisa. Podatki pa kažejo, da je mnogo družin v veliki meri tako finančno kot tudi v pomoči pri varstvu odvisnih od svojih staršev (Tomažin 2007, 11).

Zakonodaja določa precej pravic iz naslova starševskega varstva in družinskih prejemkov, vendar pa so ti nizki in pogoji za pridobitev včasih skoraj nerealni. Zato ne moremo govoriti o zelo vzpodbudni zakonodaji za mlade mamice oziroma mlade starše, ne glede na to, ali so zaposleni ali pa so še študenti. Če mlade družine ne bodo imele

dobre finančne podpore staršev, bodo težko shajale v okviru starševskega varstva in družinskih prejemkov (Tomažin 2007, 11).

Študenti starši se lahko obrnejo tudi na prostovoljno, nepridobitno in nepolitično združenje članov Klub študentskih družin Slovenije (KŠDS), kjer študente starše informirajo, jim svetujejo in pomagajo. Organizirajo različne prireditve in izlete za mlade študentske družine, kjer se lahko družijo in izmenjujejo izkušnje. Ukvarjajo se tudi z aktualno zakonodajo ter trendi socialne politike. Društvo deluje izključno s pomočjo prostovoljcev, donatorjev in sponzorjev. V klub je bilo leta 2006 včlanjenih 120 družin in 180 otrok (KŠDS 2008).

V državi, kjer cene osnovnih živil in stanovanj stalno rastejo, družina ne more preživeti s 300 evri na mesec. Da se bodo mladi za starševstvo odločali že med časom študija, bo treba s strani države narediti še veliko. Treba bo smatrati študentsko družino kot svojo kategorijo in ji iz tega naslova omogočiti več finančnih pravic. Da pa bo namen dosežen v praksi, bo potrebna tako konkretna državna finančna pomoč mladim družinam kot tudi sprememba miselnosti pri mladih v smislu uskladitve njihovih interesov, kot so kariera, študij, zabava in podobno (Tomažin 2007, 11).

5 UKREPI S KATERIMI DRUŽINSKA POLITIKA LAHKO VPLIVA NA RODNOST

Za enostavno obnavljanje prebivalstva, pri sedanji ravni umrljivosti, bi morala ženska v svoji rodni dobi v povprečju roditi 2,1 otroka (Malačič 2005 v Javornik 2006, 12). Zadnje raziskave s tega področja kažejo, da si mladi v povprečju želijo 2,4 otroka v nasprotju z aktualno stopnjo rodnosti 1,26 otroka, ki ga imajo v svoji rodni dobi. Tako Vlada RS kot celotna slovenska družba si mora zastaviti vprašanje, kako zmanjšati razkorak med željami in realnostjo, ter omogočiti mladim parom, da imajo toliko otrok, kot si jih želijo (Javornik 2006).

Kot sem že omenila v prejšnjem poglavju je trend podaljševanja izobraževanja močno prisoten med slovensko mlajšo populacijo. Iz tega razloga bi se država morala

osredotočiti na spodbujanje odločitev za otroke med študenti. Kot prvo bi morala država **urediti zakonsko podlago študentskih družin**, saj te v Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS 110/2006) nimajo posebne definicije. Zaradi tega se starši študentje pogosto srečujejo s problemi pri uveljavljanju pravic iz naslova starševstva. Stroški preživetja so visoki, od države pa študenti starši v povprečju prejemajo 300 evrov pomoči mesečno (Gruden 2008, 6).

Raziskave so pokazale, da je v Sloveniji na delovnih mestih še vedno prisotna diskriminacija zaradi starševstva (MDDSZ 2006). Država bi zato morala na področju zaposlovanja staršev s prijaznim fleksibilnim delovnim časom (zaposlitev s skrajšanim delovnim časom) narediti korak naprej. Izkazalo se je, da se slovenska podjetja vedno bolj odločajo za do družin neprijazne fleksibilne oblike zaposlovanja, kot na primer zaposlitev za določen čas (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2007, 22). Poleg tega bi morali narediti še veliko na področju zaposlovanja staršev tudi po vrnitvi s starševskega dopusta. Odklonilen odnos delodajalcev do starševstva zaposlenih je ena največjih ovir mladih pri odločanju za družino (Merše 2006).

Od 1. 9. 2008 država zagotavlja sredstva za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kot enega otroka iz iste družine (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008). Ta ukrep je finančno razbremenil mnoge mlade družine. Postopoma pa bi morala država priskrbeti **brezplačno varstvo za vse otroke**.

Prehod iz starševskega v samostojno gospodinjstvo je za mlade težak, predvsem zaradi slabih stanovanjskih pogojev. V Sloveniji manjka ugodnih in varnih najemnih stanovanj (Mandič in Cirman 2006, 31). S tem pa je povezano tudi odlaganje ustvarjanja lastne družine (Črnak - Meglič 2005, 201).

Država bi zato morala sprejeti ukrepe **za lažje reševanje stanovanjskega vprašanja** za mlade družine. Pravice do neprofitnega stanovanja bi morali imeti tudi mladi par brez otrok, saj se za družino odločajo na podlagi svojega trenutnega stanja. Stanovanjska politika pa bi morala zajemati vso populacijo mladih in ne samo mladih z otroki.

6 PRIMERJALNA ANALIZA DRUŽINSKIH POLITIK V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Za analitični del naloge sem naredila primerjalno analizo ukrepov družinskih politik. Za primerjavo bom vzela evropske države, ki pa imajo različne sisteme socialnega varstva. Primerjala bom Veliko Britanijo, Nemčijo, Švedsko, Italijo. Glede na to, da so omenjene države tipične predstavnice različnih tipov držav blaginje in posledično tudi različno zasnovanih sistemov socialne varnosti in družinske politike, se mi zdi smotrno narediti primerjalno analizo ukrepov njihovih družinskih politik. Za konec sem za lažjo analizo dodala tudi opis slovenske družinske politike.

Kljub temu da so moderne zahodnoevropske države približno enako razvite, se njihove socialne politike med seboj precej razlikujejo. Poleg tega, da namenijo različne deleže domačega proizvoda za socialno zaščito, imajo tudi različne vrste, stopnje in obseg socialnih pravic, ki jih zagotavljajo. Različen je tudi način, kako te pravice zagotavljajo (Trbanc 1992, 100).

Najbolj znana in uporabljena klasifikacija držav blaginje je Esping - Andersenova iz leta 1990, ki je na podlagi primerjav osemnajstih sodobnih kapitalističnih držav Zahodne Evrope in Severne Amerike ugotovil obstoj treh tipov blaginj (Trbanc 1992, 100). Nekateri avtorji so kasneje dodali še četrti tip blaginje.

- Liberalni tip države blaginje (anglo-ameriški), v katerem je najpomembnejša svoboda, ključna institucija pa je trg (Esping - Andersen v Ule in Kuhar 2003, 76). Tipična predstavnica tega tipa države blaginje je Velika Britanija. Zanj je značilno, da davki predstavljajo pomemben del financiranja sistema socialne varnosti. Državljeni so upravičeni do skromnega obsega socialnih pravic (Stanovnik 2004, 192). Značilno je majhno število univerzalnih socialnih programov in skromno socialno zavarovanje. Pravila prejemanja socialnih podpor so stroga in pogosto povezana s stigmo, podpore pa so tipično nizke (Trbanc 1992, 100).

- Konservativni ali korporatistični (centralnoevropski) model blaginje v katerem prevladuje princip solidarnosti in visok obseg pravic iz sistema socialne varnosti ter

nizek obseg državnega intervencionizma. Tipična predstavnica tega modela države blaginje je Nemčija. V državah, kjer prevladuje ta sistem blaginje, so značilne konservativne vrednote. Sistem socialne varnosti se financira s prispevki in osnovne socialne pravice so pogojene s plačevanjem prispevkov (Esping - Andersen v Ule in Kuhar 2003, 76). Tipično za ta sistem je tudi, da država z družinskimi dodatki poskuša spodbujati materinstvo in ostajanje žensk dom (Trbanc 1992, 101). Tudi Slovenijo lahko uvrstimo v ta model, saj so prispevki delodajalcev in zaposlenih prevladujoč vir socialnega zavarovanja (Stanovnik 2004, 192).

- Socialnodemokratski model (nordijski), kjer izpostavljajo enakost državljanov in univerzalnost socialnih pravic, tipična predstavnica pa je Švedska. Pravice do socialne varnosti izvirajo iz naslova državljanstva in ne zaposlenosti. Sistem socialne varnosti se financira z davčnimi prihodki (Stanovnik 2004, 192). Socialna politika socialdemokratskih režimov omogoča emancipacijo posameznika tako od trga kot od družine. Ena od idej tega modela je povečati individualno neodvisnost. Socialni servisi so razviti, kar omogoča visoko stopnjo zaposlenosti žensk (Trbanc 1992, 101).

- Latinski ali južni tip (famiarni), v katerem ključno vlogo igra družina. Tipična predstavnica te države blaginje je Italija. Za ta tip države blaginje je značilen visok obseg družinskega intervencionizma. Osnovne socialne pravice so zelo skromne, zato je še toliko bolj prisotna družinska solidarnost. Skromne socialne pravice so vezane predvsem na plačilo prispevkov (Esping - Andersen v Ule in Kuhar 2003, 78).

6.1 ITALIJA

Italija je tipična predstavnica latinskega tipa države blaginje. Kot za vse ostale države s podobnimi blaginjami tudi za Italijo velja močna podpora izvorne družine in njena nenehna prisotnost. Posledica odlašanja s prehodom v odraslost in oblikovanjem lastne družine je izredno nizke stopnje rodnosti (Ule in Kuhar 2003, 78).

Stopnja brezposelnosti mladih in žensk je višja kot v preostalem delu Evrope. Slab položaj na trgu zahteva podaljševanje bivanja pri starših, v Italiji celo zakonodaja

nalaga staršem legalno finančno obvezo do otrok, brez starostne omejitve (Ule in Kuhar 2003, 79).

Leta 2002 je imela Italija 9 % brezposelnost, brezposelnost med ženskami je bila 12 % med moškimi pa 7 %. Brezposelnost med mladimi med 15. in 24. letom je bila leta 2000 kar 30 %, kar je visoko nad povprečjem EU (15,5 %) (Italy 2005).

Izdatki za socialno varnost in družinsko politiko

Leta 1997 je italijanska vlada po podatkih Eurostata za socialno varnost svojih državljanov namenila 24,1 % BDP. Leta 2003 je namenila skoraj enak odstotek, in sicer 24,9 % BDP, od tega 4,4 % za zaščito družine in otrok (Eurostat 2008, 72–81). Leto kasneje je namenila 25,1 % BDP za socialno varnost, od tega 4,5 % za družinsko politiko. Leta 2004 in 2005 je italijanska vlada namenila 1,1 % celotnega BDP za izvajanje družinske politike. Za celotno socialno varnost nameni vsako leto približno 25% BDP (Eurostat 2008, 76).

Porodniški in starševski dopust

Matere imajo pravico do 5 mesecev porodniškega dopusta, v času katerega dobijo denarno nadomestilo v višini 80 % plače. 5 mesecev obveznega porodniškega dopusta se razdeli na 2 meseca pred rojstvom otroka in 3 mesece po rojstvu otroka (Italy 2005). Če ženska, ki je noseča, dela na nevarnem delovnem mestu, ima pravico, da jo delodajalec premesti na varnejše in manj obremenilno delovno mesto (Kaufmann 1997, 230). Po pretečenih 5 mesecih imajo na voljo še 6 mesecev starševskega dopusta, v času katerega so matere upravičene do nadomestila v višini 30 % svoje povprečne mesečne plače. Teh 6 mesecev jim ni treba izkoristiti niti ni treba da jih izkoristijo takoj, ampak do otrokovega 3. leta starosti. Nadomestilo prejemajo samo matere, ki so bile pred rojstvom otroka zaposlene (Italy 2005). Matere imajo do otrokovega prvega leta starosti pravico do skrajšanega delovnega dneva za 2 uri brez znižanja osnovne plače (Kaufmann 1997, 232)

Družinski prejemki

Družinski prejemki so denarni prejemki, ki jih prejemajo družine z nizkimi dohodki in upokojeanci. Višina je odvisna od števila otrok ter od celotnih dohodkov družine. Od leta 1999 jih prejemajo tudi družine z več kot tremi otroki starimi do 18 let. Družinski prejemki se povečajo za družine z enim staršem (Italy 2005).

Višina davčnih olajšav je odvisna tudi od števila otrok, poleg dohodka in števila prihodkov v gospodinjstvu. Enostarševskim družinam se zmanjšajo prispevki za plačilo davka, prav tako družinam z več otroki in družinam z otroki, starimi manj kot 3 leta (Italy 2005).

Otroško varstvo in predšolska vzgoja

Leta 1968 je italijanska vlada sprejela zakon 444, s katerim je ustanovila sklade za predšolsko vzgojo otrok in zagotovila pravico italijanskim otrokom do predšolske vzgoje. Kar 95 % italijanskih otrok, starih od 3 do 6 let, je vključenih v predšolsko vzgojo, kar je najvišja številka v EU. Javne vrtce financira vlada in lokalne izobraževalne organizacije zato so za starše skoraj brezplačni. Obvezno šolanje se začne s 6 leti (OECD 2001, 16).

Za otroke, stare od treh mesecev do treh let, obstajajo javni »otroški centri« ali *Asilo Nido*. Leta 1971 so vse matere dobile pravico do uporabe teh programov. Prednostno pravico imajo zaposlene matere, otroci samskih mater, družin z nizkimi dohodki in družine z otroki s posebnimi potrebami. Kljub temu je večina otrok vključenih v te programe, otrok srednjega in višjega razreda (Italy 2005).

Za programe je odgovorna vlada, ki je tudi glavni sponzor. Otroški centri so bili na začetku organizirani bolj kot socialni servisi, sedaj pa so postali podpora za zaposlene matere. V otroške centre je za razliko od programov predšolske vzgoje vključenih le okoli 6 % otrok, kar je posledica močne družinske tradicije, ki vidijo žensko vlogo kot materinstvo, in visoke brezposelnosti med ženskami (Italy 2005).

Tabela 6.1: Otroško varstvo v Italiji

<i>Oblika varstva</i>	<i>Starost otroka</i>	<i>Čas delovanja</i>	<i>Financiranje</i>
<i>Otroški centri (privatni in javni) »Asilo nido«</i>	Do 3 let otroka vključenost otrok: 6 % to 8 %	8.30. do 16.30, mnogi centri, predvsem privatni, so odprti tudi dlje	Ministrstvo za šolstvo, lokalne izobraževalne organizacije, lokalne verske organizacije, privatno financiranje.
<i>Vrtec ali predšolska vzgoja Javni in privatni »Scuola materna«</i>	Od 3 do 6 let, vključenost otrok: 95 %	9 ur na dan, minimalno 24 ur na teden	Ministrstvo za zdravstvo, lokalne izobraževalne in socialne organizacije, lokalne verske organizacije, privatno financiranje.

Vir: OECD (2001, 16).

Rodnost

Italija spada med države z najnižjimi stopnjami rodnosti v Evropi (Kaufmann 1997, 226). Stopnje celotne rodnosti se že dolgo gibljejo pod mejo enostavnega obnavljanja prebivalstva¹¹. Leta 1961 je stopnja celotne rodnosti še zadostovala za enostavno obnavljanje prebivalstva, znašala je 2,41 otroka na žensko, leta 2006 je dosegla le še 1,35 otroka na žensko. Prav tako se povečuje starost matere ob rojstvu prvega otroka. Od leta 1961 se je dvignila za skoraj 4 leta. Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka je bila leta 2005 kar 29,6 let (Tononi 2008, 4).

Tabela 6.2: Stopnja celotne rodnosti v Italiji

<i>Leto</i>	<i>Celotna rodnost</i>
<i>1961</i>	2,41
<i>1981</i>	1,60
<i>2001</i>	1,25
<i>2005</i>	1,31
<i>2006</i>	1.35

Vir: Tononi (2008, 4).

¹¹ 2,1 otroka na žensko, staro med 15 in 45 let.

Tabela 6.3: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Italija

<i>Leto</i>	<i>Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka</i>
1961	25,7
1981	25,2
2001	28,7
2005	29,6

Vir: Tononi (2008, 4).

6.2 NEMČIJA

V Nemčiji so socialne dajatve povezane s sistemom zavarovanja zaposlenih in odvisne od višine plače zaposlenega. Pomembna nemška značilnost je, da po porodu veliko žensk še vedno ostaja doma in skrbi za otroke. Lahko bi rekli tudi, da prevladuje tako imenovani »the male breadwinner« model družinske politike, ko v družini mati skrbi za otroke in gospodinjstvo, oče pa je zaposlen (OECD 2007).

Matere ostajajo doma predvsem v zgodnjih letih otrokovega življenja. Leta 2005 je bilo zaposlenih le 36,1 % žensk, ki so imele otroka, mlajšega od 2 let. Odstotek zaposlenih žensk se dviguje s starostjo najmlajšega otroka, tako je leta 2005 delalo 54,8 % žensk, ki so imele otroke stare med 3 in 5 let, ter 62,7 % žensk, ki so imele otroke, stare med 6 in 16 let (OECD 2007).

Izdatki za socialno varnost in družinsko politiko

Za socialno varnost svojih državljanov je Nemčija leta 1997 namenila 27,9 % BDP, od tega je za družinsko politiko namenila 10,1 %, kar pomeni, da je za družinsko politiko tega leta namenila 2,8 % celotnega BDP (Eurostat 2008, 72–81). Leta 2004 so za celotno socialno varnost v Nemčiji namenili 28,5 % BDP, kar je nad povprečjem Evropske unije (26,3 %). 10,7 % socialnih izdatkov se nameni za potrebe družin in otrok (Eurostat 2008, 72). Za prispevke za družine in otroke so v letu 2004 namenili

3 % svojega BDP, kar je višje od povprečja OECD, ki je leta 2003 znašal 2,4 % (Germany 2008).

Porodniški in starševski dopust

Matere so upravičene do 14 tednov porodniškega dopusta, 6 tednov pred rojstvom otroka in 8 po njegovem rojstvu. V tem času mati dobiva 100 % osnove svoje plače, ki jo je prejela pred nastopom porodniškega dopusta (Germany 2008).

Leta 2007 je Nemčija sprejela nova zakonska določila glede starševskega dopusta. Od tega leta dalje sta oba starša upravičena do 12 mesecev starševskega dopusta, ki ga lahko izkoristita do otrokovega 3. leta starosti. Starševsko nadomestilo znaša 67 % povprečne plače, a ne več kot 1800 EUR in manj kot 300 EUR mesečno. Lahko se odločita tudi za 24-mesečni starševski dopust, vendar s sorazmerno nižjim starševskim nadomestilom. Kljub temu da oba starša lahko izkoristita dopust, ga še vedno izkoriščajo predvsem matere. Samo 5 % očetov izkoristi pravico do starševskega dopusta (Germany 2008).

Starši, ki delajo v podjetjih z več kot 15 zaposlenimi, imajo pravico do skrajšanega delovnega časa, med starševskim dopustom lahko delajo največ 30 ur na teden. Nemčija ima s povprečjem 72,1 %, enega najvišjih odstotkov zaposlenih žensk s polovičnim delovnim časom med državami OECD (OECD 2007). Zaposleni starši imajo tudi pravico do 10-oz. 20-dnevnega (samohranilke) letnega dopusta/bolniške odsotnosti za nego bolnega otroka, starega manj kot 12 let (Germany 2008).

Družinski prejemki

Nemški dodatki so v primerjavi z drugimi evropskimi državami visoki, vendar ne najvišji. Otroški dodatek je univerzalen in tako neodvisen od prihodka staršev, leta 2007 je znašal 154 EUR na otroka do treh otrok, za četrtega otroka pa se poviša na 179 EUR na mesec. Otroške dodatke dobivajo otroci do 18. leta, do 21. za brezposelne mlade oziroma od leta 2007 do 25. leta (nič več do 27 leta), če so vključeni v nadaljnje izobraževanje (Germany 2008).

Za starše, ki s svojim dohodkom ne morejo kriti stroškov za otroke, država nameni tako imenovani dodatek za otroke v višini 140 EUR na otroka mesečno, prejemajo pa ga lahko maksimalno 36 mesecev. Namen tega dodatka je preprečiti revščino otrok in zniževanje števila oseb, ki prejemajo socialno pomoč (Germany 2008).

Poleg omenjenih dodatkov je na voljo še dodatek za vzgojo otrok, ki je družinski prejemek, katerega višina je odvisna od dohodka družine (Germany 2008).

Otroško varstvo in predšolska vzgoja

Programi vrtcev so večinoma samo popoldanski in tako neprijazni do mater, ki delajo s polnim delovnim časom. Leta 2004 je bilo v vrtce vključenih 90 % otrok, starih od 3–6 let. Vrtci imajo vlogo predšolske vzgoje in izobrazbe. Za otroke, mlajše od 3 let, so na voljo otroški dnevni centri, v katere je bilo leta 2002 vključenih le 8,5 % otrok.

Delež prispevka staršev za otroško varstvo znaša do 30 % zneska in je odvisen od družinskega dohodka (Wrohlich, v Rabzelj 2007, 84). Storitve otroškega vrtca so v pristojnosti lokalnih skupnosti, cerkve in drugih neprofitnih organizacij, največji delež je podprt z javnimi sredstvi (Rabzelj 2007, 85).

Rodnost

Največji padci stopnje rodnosti so se zgodili v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Leta 1980 je celotna rodnost še znašala 1,94, leta 1985 pa je padla že na 1,5. Velik odstotek parov se sicer odloči za otroka, vendar se odločajo za enega, največ dva otroka, zato stopnja rodnosti pada (Kaufmann 1997, 119). Mladi se za poroko in starševstvo odločajo vedno pozneje, narašča delež izvenzakonskih otrok, vse več mladih je samskih in vse več žensk je brez otrok. Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka je 29 let (Ule in Kuhar 2003, 91).

Tabela 6.4: Stopnja celotne rodnosti v Nemčiji

<i>Leto</i>	<i>Celotna rodnost</i>
1965	2,5
1980	1,94
1993	1,3
1999	1,4
2002	1,4
2003	1,3
2004	1,4

Vir: Eisenmenger in drugi (2006, 31).

Tabela 6.5: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Nemčija

<i>Leto</i>	<i>Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka</i>
1980	25,2
1990	26,9
1995	28,1
2000	28,2
2005	29,1

Vir: Vollmaier (2002, 12); STA 2008

6.3 VELIKA BRITANIJA

Britanska družinska politika je bolj kot k otrokom in družinam usmerjena predvsem k revnim družinam¹² in otrokom. Sredi 90 let je imela ta država najvišji odstotek otroške revščine v državah v Evropski uniji, kar 27 % britanskih otrok je živelo v revni družini (United Kindom 2008).

---

¹² Merilo za določitev revščine je, da dohodek staršev ne presega 60 % povprečnega dohodka v državi.

Čeprav se stopnja revščine med otroki že zmanjšuje, pa Velika Britanija še vedno ostaja država s preveliko stopnjo revnih otrok. Vlada želi do leta 2010 prepoloviti odstotek revščine in do leta 2020 revščino izkoreniniti. V ta namen je oktobra leta 2007 sprejela strategijo za zmanjšanje revščine. V strategiji se osredotočajo predvsem na vprašanja pomoči družinam z nizkimi dohodki, kako zagotoviti dostojen dohodek družinam, kjer starši delajo, in tistim družinam, kjer starši niso sposobni delati. S strategijo želijo zagotoviti dostop do javnih storitev vsem pod enakimi pogoji, predvsem do izobrazbe in veščin, ki jih potrebujejo otroci iz revnih družin, da bi prekinili začaran krog revščine ter nudenje dodatne pomoči otrokom z dodatnimi potrebami ter olajšati prostovoljni sektor in javne službe, da bodo lahko nudile kakovostno pomoč na poti k zmanjšanju revščine med otroki (United Kindom 2008).

Izdatki za socialno varnost in družinsko politiko

Velika Britanija je leta 1997 za socialno varnost namenila 26,2 % BDP, od tega je za družinsko politiko namenila 8,7 %, kar znaša 2,3 % celotnega BDP Velike Britanije (Eurostat 2008, 72–81). Leta 2004 se je ta številka nekoliko znižala, in sicer je vlada za skupno socialno varnost namenila 25,8 % BDP, od tega 6,7 % za družine in otroke. Leta 2004 je tako Velika Britanija za družinsko politiko namenila 1,7 % celotnega BDP, kar je pod povprečjem EU (Eurostat 2008. 81).

Porodniški in starševski dopust

Od leta 2003 velja zakon, ki zaposlenim materam omogoča 26 tednov plačanega porodniškega dopusta. Porodniški dopust lahko mati nastopi do 11 tednov pred porodom. Po preteku porodniškega dopusta lahko izkoristi še dodatnih 26 tednov neplačanega dopusta (United Kindom 2008).

Leta 2006 se je čas plačanega porodniškega dopusta povišal na 39 tednov. Prvih 6 tednov matere prejemajo 90 % svoje osnovne plače, ostalih 33 tednov pa prejemajo 112,75 funtov. Starši, ki skrbijo za otroka, mlajšega od 6 let, ali za otroka s posebnimi potrebami, imajo pravico do skrajšanega delovnega časa. Zaposleni starši imajo pravico tudi do neplačanega dopusta za nujne družinske primere (United Kindom 2008).

Družinski prejemki

Otroški dodatek je neobdavčljiv mesečni znesek, neodvisen od dohodka, zagotovljen za vsakega otroka v družini do 16. leta starosti oz. 19. leta, če se otrok izobražuje. Od leta 1991 je ta dohodek večji za prvega otroka in nato enak za ostale (United Kindom 2008). Zaposlene osebe z nizkimi dohodki so upravičene do socialnega dodatka. Dodatek je namenjen vsem osebam, starim 18 let in več (lahko tudi 16 v primeru nosečnosti ali starševstva), ne glede na poročni ali družinski status (United Kindom 2008).

Od leta 1999 dobijo starši z nizkimi dohodki ob rojstvu otroka enkratno denarno pomoč v znesku 500 funtov (United Kindom 2008).

Otroško varstvo in predšolska vzgoja

Od leta 2006 imajo starši ustavno pravico do otroškega varstva v okviru predšolske vzgoje. Obvezno šolanje se začne s starostjo 5 let in skoraj vsi 4-letniki so že vključeni v predšolsko vzgojo. Do leta 2010 so tudi vse skupnosti zakonsko obvezane zagotoviti otroške centre za otroke, stare od 2 do 3 let. Čeprav je večina otrok vključena v predšolske programe, so ti še vedno le poldnevni ali poltedenski. Le majhen odstotek (2 %) otrok, mlajših od 3 let, je vključenih v programe vzgoje, to so igralne skupine, ali pa so v privatnem varstvu oziroma pri varuškah. 96 odstotkov triletnikov je vključenih v zgodnje izobraževanje, polovica od njih je vključenih v javne programe (United Kindom 2008).

Rodnost

Kot vse modernizirane države se tudi Velika Britanija sooča s pojavi, kot so staranje prebivalstva, manj porok in več ločitev, manjše družine, upad rojstev in z višanjem povprečne starosti žensk ob rojstvu prvega otroka.

Poleg značilnosti, da se vedno več otrok rodi neporočenim staršem, leta 2004 se je kar 42 odstotkov otrok rodilo neporočenim staršem, je delež samskih mater nadpovprečno visok. Značilno je tudi pozno odločanje za družino in zmanjšuje se celotna rodnost med

ženskami v dvajsetih letih, a se vzporedno povečuje število rojstev pri ženskah pri tridesetih in celo štiridesetih letih. Večina družin so družine z enim ali dvema otrokoma, velikih družin pa je vedno manj (Kaufmann 1997, 163). Na račun majhnih družin in povečevanja starosti ženske ob rojstvu otrok se znižuje tudi celotna rodnost. Leta 2005 je ta znašala le še 1,78 otroka na 1000 žensk, kar je premalo za obnovo populacije. Leta 1965 je celotna rodnost znašala 2,86 (United Kindom 2008).

Tabela 6.6: Stopnja celotne rodnosti v Veliki Britaniji

<i>Leto</i>	<i>Celotna rodnost</i>
1965	2,86
1990	1,83
1995	1,71
2002	1,64
2003	1,71
2004	1,74

Vir: Recent Demographic Developments in Europe (2004, 76); United Kindom (2008).

Tabela 6.7: Starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Velika Britanija

<i>Leto</i>	<i>Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka</i>
1975	24,2
1990	25,5
1995	26,1
2000	29,1
2002	29,3
2005	29,8
2006	30

Vir: Recent Demographic Developments in Europe (2004, 81), UNECE (2008).

6.4 ŠVEDSKA

Švedska je tipična predstavnica Nordijskega socialnega modela, za katerega so značilne univerzalne ugodnosti za vse državljane in načelo razmeroma enakopravne delitve bogastva (Ule in Kuhar 2003, 82). Sistem stoji na dveh načelih, univerzalizmu in egalitarizmu. Sistem blaginje omogoča visoko stopnjo neodvisnosti posameznikov od družine, skupnosti in trga. Značilnost te države je, da sta oba starša v službi, otroci pa v javnem varstvu. Država aktivno koordinira družinsko življenje in poklicno delo (Laaksonen v Ule in Kuhar 2003, 82).

Švedska je ena izmed držav z najnižjo stopnjo neenakosti prihodkov (Sweden 2008).

Sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja je Švedsko prizadela ekonomska kriza, s katero se je povečal tudi odstotek revnih otrok. Stopnja revščine se je leta 1995 povečala na 8,5 %. Po letu 2000 je stopnja revščine otrok zopet padla in se ustalila na 4,2 %. V času ekonomske krize je vlada sprejela ukrep, s katerim so prvič v zgodovini zmanjšali tudi otroške dodatke s 100 na 80 evrov na mesec. Znižali ali ukinili so še nekatere druge ugodnosti, ki so jih kasneje ponovno vzpostavili (Sweden 2008).

Izdatki za socialno varnost

Švedska vlada je leta 1997 za celotno socialno varnost namenila 32,3 % BDP, od tega je za družinsko politiko namenila 10,4 %, kar znaša 3,3 % celotnega BDP. Leta 2004 je za socialno varnost namenila 31,5 % BDP, kar je najvišji odstotek med državami članicami EU (Eurostat 2008, 76). Več kot 4 % celotnega BDP je namenila samo za družinsko politiko (Sweden 2008).

Porodniški in starševski dopust

Od leta 1974 imajo vsi starši pravico do starševskega dopusta. Dodatek za nosečnost se lahko začne izplačevati do 7 tednov pred datumom predvidenega poroda. Bodoča mati lahko začne koristiti plačan starševski dopust 60 dni pred rokom rojstva. Starši imajo pravico do 480-dnevnega starševskega dopusta. Prvih 13 mesecev je plačanih 80 % plače (za javne uslužbenke 100 %), ostale tri mesece je plačilo s fiksno vsoto, preostale

3 mesece pa starši ne prejemaajo nadomestila, vendar imajo še vedno zagotovljeno delovno mesto (Sweden 2008).

Matere, ki ne delajo, so upravičene do minimalnega fiksnega plačila. Starša se lahko dogovorita, kako bosta koristila starševski dopust, pravico pa imata oba. Plačan starševski dopust lahko koristita do otrokovega 8. leta starosti. Zaposleni starši lahko vzamejo do 120 dni plačanega dopusta na leto v primeru, da skrbijo za bolnega otroka, starega manj kot 12 let, oziroma starega med 12 in 15 let z zdravniškim potrdilom (Sweden 2008).

Družinski prejemki

Otroški dodatek je dodatek, ki ga prejemaajo družine z vsaj enim otrokom, starim pod 16, oziroma 23, če je še študent. Ta dodatek je univerzalen za vse in znaša približno 176 dolarjev na mesec. Otroci enostarševskih družin prejemaajo višji dodatek (Sweden 2008). Od leta 1974 so poseben dodatek prejemale tudi družine s tremi ali več otroki. Ta dodatek je bil leta 1996 zaradi ekonomske krize v devetdesetih ukinjen, vendar kasneje ponovno uveden (Sweden 2008).

Socialno pomoč je leta 2003 prejemale približno 4 % prebivalcev. Socialna pomoč je namenjena za reševanje začasne finančne stiske (Sweden 2008).

Otroško varstvo in predšolska vzgoja

Švedski vrtci imajo predvsem dva cilja – omogočiti staršem lažje usklajevanje službenega življenja in družine ter omogočiti zdrav otrokov razvoj (OECD 1999). Približno 95 % otrok, starih 6 let, je vključenih v predšolsko vzgojo v okviru državnega šolskega sistema. Namen predšolske vzgoje je lažji prehod na prvo leto obveznega šolanja, socializacija in razvoj otrok. Švedski programi varstva otrok so namenjeni vsem otrokom, starim manj kot 6 let, in imajo zaposlene starše ali starše, ki se redno izobražujejo. Stroške krije država iz javnih sredstev (OECD 1999).

Od leta 2001 je varstvo otrok dostopno tudi tistim otrokom, katerih matere sicer ne delajo, vendar so upravičeni do vsaj 3 ur na dan za vse otroke stare, 4 in 5 let. Stroški za

institucionalno varstvo otrok znašajo od 1 do 3 % mesečnih prihodkov staršev in predstavljajo približno 9 % operativnih stroškov. Leta 2006 je maksimalni znesek za vrtec za prvega otroka znašal 135 dolarjev, 107 za drugega otroka in 54 dolarjev za tretjega (OECD, 2006).

Več kot 90 % otrok je vključenih v javne predšolske programe. Leta 2006 je bilo v centre za varstvo otrok oz v dnevnih programih za otroke vključenih skoraj 90 % otrok, starih od 2–5 let.

Rodnost

Stopnja rodnosti se je na Švedskem v osemdesetih letih prejšnjega stoletja zviševala in leta 1990 je celotna rodnost dosegla delež 2,13 otroka na žensko. V devetdesetih letih, ko je Švedska zapadla v ekonomsko krizo, se je znižala tudi stopnja rodnosti. Po letu 2000 se je pričela zviševati in leta 2005 je celotna rodnost na Švedskem dosegla vrednost 1,77. S tem je Švedska trenutno ena zmed evropskih držav z najvišjo stopnjo rodnosti (Sweden 2008).

Tabela 6.8: Stopnja celotne rodnosti na Švedskem

<i>Leto</i>	<i>Celotna rodnost</i>
1985	1,73
1995	1,73
2000	1,54
2002	1,65
2004	1,75
2005	1,77

Vir: Kaufmann (1997, 305); Resent Developments in Europe (2004, 76); Sweden (2008).

Tabela 6.9: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Švedska

<i>Leto</i>	<i>Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka</i>
1980	25,3
1990	26,3
1995	27,2
2000	27,9
2003	28,5
2005	28,7

Vir: Resent Developments in Europe (2004, 81); UNECE (2008).

6.5 SLOVENIJA

Izdatki za socialno varnost in družinsko politiko

Slovenija je leta 1997 za celotno socialno zaščito namenila 24,1 % BDP, od tega je za družinsko politiko namenila 8,5 %, kar znaša 2 % celotnega BDP. V letu 2004 je za socialno zaščito namenila 23,2 % svojega BDP, od tega za družinsko politiko 8,6 %. V letu 2004 je tako za izdatke družinske politike namenila 2 % celotnega BDP (Eurostat 2008, 81).

Porodniški in starševski dopust

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS 97/2001) določa starševski dopust, ki zajema različne vrste dopusta, vsem pa je skupno, da je to pravica do odsotnosti z dela zaradi poroda oziroma nege in varstva otroka tiste osebe, ki otroka dejansko neguje in varuje. Matere so upravičene do 105 dni porodniškega dopusta in do 260 dni dopusta za nego in varstvo otroka. V tem času prejemajo 100 % nadomestilo plače, ampak le v primeru, da so bile pred nastopom porodniškega dopusta zaposlene vsaj 12 mesecev (Ur. l. RS 110/2006). Očetje otrok, rojenih po 1. 1. 2005, imajo pravico do 90 dni očetovskega dopusta (MDDSZ 2008).

Družinski prejemki

V Sloveniji družinske prejemke določa Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS 110/2006). 57. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih določa naslednje družinske prejemke: starševski dodatek, otroški dodatek, pomoč ob rojstvu otroka, dodatek za veliko družino, dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, in delno plačilo za izgubljeni dohodek (Ur. l. RS 110/2006).

Starševski dodatek je denarna pomoč staršem, kadar po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (MDDSZ 2008). Starševski dodatek znaša od 1. julija 2008 dalje 188,90 evrov in traja 365 dni. Otroški dodatek je dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka, višina pa je odvisna od dohodka (MDDSZ 2008). Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni znesek, do katerega je upravičen eden od staršev otroka ob njegovem rojstvu. Država pomaga velikim družinam z enkratnim letnim dodatkom za družine s tremi ali več otroki (MDDSZ 2008). Dodatek za velike družine od 1. julija 2008 znaša 378,26 evrov za družine s tremi otroki in 461,29 evrov za družine z več otroki (MDDSZ 2008).

Otroško varstvo

Predšolsko vzgojo v vrtcih izvajajo javni in zasebni vrtci. V vrtce se vključujejo otroci, ko dopolnijo starost 11 mesecev, do vstopa v šolo. Predšolska vzgoja ni obvezna (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008). Plačilo staršev določi občina na podlagi njihovih dohodkov in premoženja, s katerim razpolaga družina, kot odstotek cene programa, v katerega je otrok vključen. Ceno programa, za katerega plačujejo starši določen odstotek, določi občina na predlog vrtca (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008).

Od 1. 9. 2008 država zagotavlja sredstva za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kot enega otroka iz iste družine (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008).

V šolskem letu 2007/2008 je bilo v predšolsko vzgojo vključenih 68 % otrok (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008).

Rodnost

Slovenija se tako kot tudi mnoge druge evropske države že desetletje sooča z izredno nizko stopnjo rodnosti, ki se giblje pod nivojem enostavnega obnavljanja prebivalstva (Javornik 2006, 62–72). Celotna stopnja rodnosti se je pričela zniževati po letu 1960 (Kožuh – Novak in drugi, 1998, 17).

Tabela 6.10: Stopnja celotne rodnosti v Sloveniji

<i>Leto</i>	<i>Celotna rodnost</i>
1960	2,18
1990	1,46
1993	1,33
2002	1,21
2004	1,25
2006	1,31

Vir: Zdravstveni statistični letopis (2007, 1. pogl.).

Tabela 6.11: Povprečna starost ženske ob rojstvu prvega otroka – Slovenija

<i>Leto</i>	<i>Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka</i>
1980	22,9
1990	23,7
1995	24,9
2002	27,2
2003	27,3
2005	27,8
2006	28

Vir: Resent Developments in Europe (2004, 81); Statistični letopis Slovenije (2007, pogl. 4).

6.6 UGOTOVITVE ANALIZE

V analizi sem s Sloveniji primerjala 4 evropske države, med katerimi vsaka velja za tipično predstavnico določenega modela države blaginje in s tem tudi določenega sistema ukrepov družinske politike.

Izdatki za socialno varnost in družinsko politiko

Slovenija je za potrebe družin in otrok leta 2004 namenila 2 % letnega BDP (Eurostat 2008, 81). Velika Britanija (1,7 %) in Italija (1,1 %) sta leta 2004 za družinsko politiko namenila nižji odstotek svojega BDP kot Slovenija (Eurostat 2008, 81).

Švedska nameni največji odstotek letnega BDP za socialno varnost in družinsko politiko. Leta 2004 je tako za ukrepe družinske politike namenila dobre 4 % celotnega BDP, kar je za 2 % več kot Slovenija. Posledica tega je velik obseg pravic njenih državljanov, ki niso povezane s predhodno zaposlitvijo. Tudi Nemčija v primerjavi s Slovenijo za ukrepe družinske politike nameni višji odstotek letnega BDP. Leta 2004 je za ukrepe družinske politike namenila 3 % BDP (Eurostat 2008, 81).

Porodniški in starševski dopust

V Sloveniji traja porodniški dopust 105 dni, po preteku porodniškega dopusta pa je eden od staršev upravičen še do 260 dni dopusta za nego in varstvo otroka (MDDSZ 2008). Najdaljši porodniški in starševski dopust imajo matere na Švedskem. V tej državi ima eden od staršev pravico do 19 mesecev dolgega dopusta za nego otroka (Sweden 2008). Tudi nemški starši so upravičeni do dolgih porodniškega in starševskega dopusta, ki traja do 16 mesecev (Germany 2008). Posebnost Slovenije je, da je eden od staršev v času 12 mesečnega porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka upravičen do 100 % nadomestila plače. Na Švedskem so starši prvih 12 mesecev porodniškega dopusta upravičeni do 80 % nadomestila svoje plače, samo javni uslužbenci so v tem času upravičeni do 100 % nadomestila plače (Sweden 2008). Nemčija zagotavlja 100 % nadomestilo plače v prvih 14 tednih porodniškega dopusta, ostalih 12 mesecev pa zagotavlja še 67 % povprečne plače v državi (Germany 2008). V

Veliki Britaniji in Italiji so starši upravičeni do nižjih nadomestil v času porodniškega dopusta. V Veliki Britaniji starši prejema 90 % nadomestilo osnovne plače 6 tednov, ostalih 33 tednov pa so upravičeni do fiksnega nadomestila (United Kingdom 2008). Italija zagotavlja 80 % nadomestilo plače za prvih 5 mesecev porodniškega dopusta, za nadaljnjih 6 mesecev pa še 30 % osnovne plače (Italy 2005). V Sloveniji imajo starši pravico do zaposlitve s skrajšanim delovnim časom do otrokovega 3 leta starosti. To možnost imajo tudi starši v Nemčiji, Veliki Britaniji in na Švedskem. V Italiji imajo matere pravico do skrajšanega delovnega časa za 2 uri dnevno brez znižanja osnovne plače (Comperative Policies 2004).

Tabela 6.12: Porodniški in starševski dopust v izbranih državah

DRŽAVA	TRAJANJE DOPUSTA	VIŠINA NADOMESTILA (OSNOVNA PLAČA)	DRUGI DRUŽINSKI DOPUSTI
Slovenija	12 mesecev	100 %	Možnost zaposlitve s skrajšanim delovnim časom do otrokovega 3. leta.
Italija	5 mesecev	80 %	Do otrokovega prvega leta starosti imajo matere pravico do skrajšanega delovnega časa za 2 uri brez znižanja osnovne plače.
	+ 6 mesecev	30 %	
Nemčija	14 tednov	100 %	Pravica do polovičnega delovnega časa, 10 dni dodatnega letnega dopusta za nego otroka.
	12 mesecev	67 % povprečne plače	
Velika Britanija	6 tednov	90 %	Možnost zaposlitve s skrajšanim delovnim časom do otrokovega 6. leta.
	33 tednov	112,75 funtov	
Švedska	13 mesecev	80 %	Starši so upravičeni do 120 dni dopusta na leto, če skrbijo za bolnega otroka do 12 let.
	+ 3 mesece	Fiksno plačilo	
	+ 3 mesece	Ne prejema nadomestila	

Vir: Comperative Policies (2004).

Družinski prejemki

Višina in vrste družinskih prejemkov se med primerjanimi državami razlikujejo. Vse države poznajo otroške dodatke. V Sloveniji je višina otroških dodatkov odvisna od dohodkov. Prav tako je višina otroških dodatkov od dohodka staršev odvisna v Italiji. Na Švedskem, Nemčiji in Veliki Britaniji pa poznajo tako imenovane univerzalne otroške dodatke, ki niso odvisni od višine prihodka.

Slovenija in Švedska poleg otroških dodatkov poznata tudi dodatek za veliko družino s tremi ali več otroki. V Sloveniji je to enkratni letni prejemek, na Švedskem pa dodatek za veliko družino prejemajo mesečno.

V Sloveniji so starši, ob rojstvu otroka, upravičeni do enkratnega starševskega dodatka. Podoben dodatek poznajo tudi v Veliki Britaniji, vendar pa so do njega upravičeni samo socialno ogrožene družine. V Italiji se zmanjšajo prispevki za plačilo davka, družinam z več otroki (Italy 2005).

Slovenija za zaposlene osebe ne zagotavlja socialnih dodatkov, vendar pa zaposleni starši z nižjimi dohodki prejemajo višje otroške dodatke. Brezposelne matere in matere, ki študirajo so upravičene do starševskega dodatka za obdobje 12 mesecev. Za socialno ogrožene družine Nemčija nameni poseben mesečni dodatek za otroke, namenjen pa je zmanjšanju revščine otrok. Do tega dodatka so upravičeni otroci zaposlenih staršev z nizkimi dohodki. Prav tako so v Veliki Britaniji zaposlene osebe z nizkim dohodkom upravičene do socialnega dodatka.

V Sloveniji in Italiji so davčne olajšave poleg višine dohodka odvisne tudi od števila otrok.

V Nemčiji poznajo dodatek za vzgojo otrok, katerega višina je odvisna od dohodka družine (Germany 2008). V Sloveniji podobnega dodatka ne poznamo, je pa višina otroškega dodatka odvisna od dohodka družine.

Otroško varstvo

V Sloveniji se v vrtce vključujejo otroci, ko dopolnijo starost 11 mesecev, do vstopa v šolo. Predšolska vzgoja ni obvezna (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008). Višino plačila vrtca določi občina na podlagi premoženja in dohodkov staršev. Ceno programa, za katerega plačujejo starši določen odstotek, določi občina na predlog vrtca (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008). V Nemčiji je prav tako kot v Sloveniji, cena institucionalnega otroškega varstva odvisna od višine dohodka staršev. Največji delež sofinanciranja pa je podprt z javnimi sredstvi (Rabzelj 2007, 85). Tudi v Italiji javne vrtce financira vlada in lokalne skupnosti. Določen del cene pa prispevajo starši otrok. Starši plačajo okoli 9 % cene vrtca (OECD 2001, 16). Na Švedskem je za zaposlene starše otrok starih do 6 let vrtec v celoti brezplačen.

V šolskem letu 2007/2008 je bilo v Sloveniji v predšolsko vzgojo vključenih 68 % otrok (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008). Na Švedskem je odstotek višji, več kot 90 % otrok starih med 2 in 5 let je bilo leta 2006 vključenih v dnevne programe za otroke. Vzroki za tako visok delež otrok, ki so vključeni v javne programe, so v brezplačnih vrtcih in visoko stopnjo zaposlenosti, tudi med ženskami. Prav tako kot na Švedskem je tudi v Veliki Britaniji velik odstotek otrok starih 4 leta vključen v predšolsko vzgojo. V Veliki Britaniji se obvezno šolanje začne že s petimi leti in 96 % štiri letnikov je vključenih v zgodnje izobraževanje. Od tega jih je polovica vključenih v javne vrtce. Le 2 % otrok mlajših od 3 let je vključenih v programe vzgoje (United Kingdom 2008). V Nemčiji je bilo leta 2004 tako kot na Švedskem v vrtce vključenih 90 % otrok starih od 3–6 let. V otroške dnevne centre pa je bilo leta 2002 vključenih 8,5 % otrok, starih manj kot 3 leta (Germany 2008). V Italiji je v predšolsko vzgojo vključenih 95 % otrok starih med 3–6 let. V otroške centre je vključenih od 6 do 8 % otrok, starih do 3 let (Italy 2005).

Rodnost

V primerjavi s Slovenijo, ki se že desetletje sooča z izredno nizko stopnjo rodnosti imata Švedska in Velika Britanija višjo stopnjo celotne rodnosti. Leta 2004 je bila stopnja celotne rodnosti na Švedskem 1,75, v Veliki Britaniji pa 1,78 (Resent Developments in Europe 2004, 76). Kljub temu da sta si sistema blaginje omenjenih

držav in posledično tudi sistema družinske politike zelo različna, celo nasprotna, se obe državi soočata z višjo stopnjo rodnosti, kot je to običajno za ostale evropske države. Slovensko stopnjo rodnosti lahko primerjamo z italijansko. Celotna stopnja rodnosti se v teh dveh državah giblje približno med 1,2 in 1,3. Tudi Nemčija ima kljub visokim družinskim ugodnostim nizko stopnjo celotne rodnosti, ki pa je še vedno višja kot v Sloveniji. (Resent Developments in Europe 2004, 76). Zadnje desetletje se celotna stopnja rodnosti v Nemčiji giblje med 1,3 in 1,4.

Leta 2005 je bila v Sloveniji povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka 27,8 leta (Statistični letopis Slovenije 2007, pogl. 4), kar je pod povprečjem EU, ki je istega leta znašalo 28,1 leta (STA 2008). Podobno povprečno starost ob rojstvu prvega otroka imajo na Švedskem, kjer je bila leta 2005 povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka 28,7 let. Najstarejše so ženske, ko dobijo prvega otroka, v Veliki Britaniji (29,8 let v letu 2005). Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka je bila leta 2005 29,6 let v Italiji in 29,1 leta v Nemčiji.

7 ZAKLJUČEK

Pokazalo se je, da se standardi o tem, kaj je treba otroku ponuditi, zelo dvigujejo, od osnovne zahteve po varnosti se širijo tudi na področja, ki bi jih moralo reševati okolje. Starši se počutijo odgovorne, da otrokom pomagajo pri osamosvojitvi, zlasti pri nakupu stanovanja. Ta njihova odgovornost sega daleč v otrokovo polnoletnost, v njegova zrela leta. Starši so zato prepričani, da tega kriterija ni mogoče uresničevati v družinah z več otroki, ampak zgolj z enim.

Podatek, da je razlika med številom otrok, ki si jih Evropejci želijo, in številom otrok, ki jih dejansko imajo, 2,3 otroka v nasprotju z 1,5, pokaže, da bi s primerno družinsko politiko vlade lahko zagotovile višji naravni prirast (Javornik 2006). S tem podatkom lahko potrdimo hipotezo, da družinska politika s svojimi ukrepi, kot so ustrezni družinski prejemki in dovolj dolgimi porodniškimi dopusti, brezplačno otroško varstvo, pomoč pri usklajevanju družinskega in poklicnega življenja in pomoč pri reševanju stanovanjske problematike lahko vpliva na zvišanje stopnje rodnosti v državi.

Ugotovila sem, da na odločitve parov za otroke vplivajo predvsem možnosti fleksibilnega delovnega časa in urejeno varstvo otrok. V državah, kjer poznajo pozitivne fleksibilne oblike delovnega časa in imajo poleg tega tudi prilagojene programe varstva otrok, so stopnje rodnosti višje kot drugod. Primer take države je Švedska. Švedsko se pogosto navaja kot državo z najbolj zglednimi ukrepi družinske politike. Značilno je uspešno kombiniranje plačanega dela in skrbi za otroke. Matere imajo dobre možnosti za napredovanje in razvoj kariere, otroško varstvo je dobro sofinancirano, starševski dopust je dolg in dobro plačan. Švedska je tako lahko tudi dokaz, da velikodušne družinske politike do neke mere vplivajo tudi na povečanje rodnosti (Ule in Kuhar 2003, 133).

Družinska politika ima predvsem veliko simbolično moč pri ustvarjanju družine in v družbi ozrača prijaznega do otrok. Odzivati se mora na potrebe družin v današnjem demografskem, socialno-kulturnem in ekonomskem kontekstu, kar pomeni, da mora vplivati na številne družbene sfere (izobraževanje, zdravstvo, stanovanjska politika, ...). Ne samo višina družinskih prejemkov in dolžina porodniškega dopusta, ampak tudi

kvaliteta družbe nasploh in pogled ljudi na prihodnost pomembno vplivata na rodnost v državi. Pomembno je, da ima država stabilno gospodarstvo, ljudje pa optimistična pričakovanja za prihodnost (Ule in Kuhar 2003, 121).

Druga postavljena hipoteza v diplomski nalogi pravi, da se zaradi neustrezne politike do študentskega starševstva študentje, kljub podaljšanju izobraževanja, ne odločajo za starševstvo. V diplomski nalogi sem predstavila stanovanjsko problematiko študentskih družin. Študentskih domov in subvencij za bivanje mladih študentskih družin je v Sloveniji premalo. To nam pove tudi podatek, da 32 % študentskih družin živi pri svojih starših (Švab 2001, 21). Velik odstotek staršev študentov je finančno odvisnih od svoje primarne družine. Trenutna situacija slovenskih študentskih družin ni spodbudna za ostale mlade, ki še študirajo, pa si bi želeli ustvariti družino. Študentske družine bi morala vlada obravnavati kot posebno skupino družin, ki si zaslužijo posebno pozornost, in s tem omogočiti lažje osamosvajanje mladih družin in izboljšanje njihove socialne varnosti (Švab 2001, 22).

Odločitev za lastno družino je odvisna od subjektivnih dejavnikov (stabilno partnerstvo in želja po družini). Poleg subjektivnih pa so pomembni tudi drugi dejavniki, predvsem stabilnost poklicnega življenja in rešitev stanovanjskega vprašanja (Rabzelj 2007, 78). V Sloveniji zaradi prevladujočega principa »nezlomljive verige« (pred rojstvom mora par izpolniti vse predpogoje za starševstvo, za otroka se odločita šele po izpolnitvi vseh), je pomoč države pri reševanju stanovanjskega problema gotovo priložnost za spodbujanje starševstva. Z zgodnejšo osamosvojitvijo bi princip »nezlomljive verige« lahko nadomestil princip »prekinjene verige«, ko ima mlad par otroke npr. že med študijem, in je značilen za skandinavske države (Javornik 2006, 109).

Nobena država si ne sme dovoliti, da ne bi imela do družine prijaznih ukrepov. Nujni sta sistematizacija družinskih politik in dolgoročna strategija. Družinske politike morajo poskrbeti za ekonomsko sfero življenja družine. Ker imajo mlade družine z otroki v povprečju najslabši ekonomski položaj, je slabo situiranim nujno treba pomagati, npr. v obliki shem otroških podpor in drugih družinskih ugodnosti. Poleg izboljševanja materialnega in splošnega položaja otrok, ki so že rojeni, in njihovih družin, pa je treba poudariti pomen družinskih politik pri stimuliranju prvih in drugih rojstev. Potrebno je širše razumevanje družinske politike, zlasti kar zadeva vprašanja žensk in mladih.

Družinske politike postajajo vse pomembnejši inštrument ženskih politik s tem, ko se osredotočajo na žensko zaposlovanje in kombiniranje dela in družine (Ule in Kuhar 2003, 133–135).

Po mnenju strokovnjakov se Slovenija ne bi smela ozirati na druge države, ampak bi potrebovala svoj edinstveni pristop k problematiki nizke rodnosti. V strategiji za dvig rodnosti je treba upoštevati predvsem lokalne značilnosti, ambicije prebivalstva in socialne razmere. Treba se je seznaniti s problematiko, določiti želene cilje in šele nato iskati najboljše pristope za uresničitev ciljev (Černič Istenič v Kocmur 2008, 6).

LITERATURA

Anderson A., Elaine in Richard C. Hula. 1991. *The reconstruction of family policy*. London: Policy Studies Organization.

Berčan, Marija - Petra. 2003. *Dileme družinske politike v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Bernardes, Jon. 1997. *Family Studies*. London, New York: Routledge.

Boh, Katja. 1993. Novi trendi v družinski politiki. *Teorija in praksa* 30 (3–4): 221–229.

Cannan, Crescy in Chris Warren. 1997. *Social action with children and families*. New York: Routledge.

Comperative Policies. 2004. *The Clearinghouse on International Developments in Child, Youth and Family Policies: Maternity, Paternity, and Parental Leaves in the OECD Countries 1998–2002*. Dostopno prek: <http://www.childpolicyintl.org/> (2. oktober 2008).

Čebul, Sonja. 2005. *Oskrba z neprofitnimi stanovanji v Evropi in Sloveniji*. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Černak - Meglič, Andreja, ur. 2005. *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji*. Maribor: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

Černič Istenič, Majda. 1994. *Rodnost v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Černič Istenič, Majda in Nada Stropnik. 2001. *Prebivalstvo, družina in blaginja: stališča do politike in ukrepov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Černigoj - Sadar, Nevenka. 2000. Spolne razlike v formalnem in neformalnem delu. *Družboslovne razprave XVI* (34–35): 31–52.

Černigoj - Sadar, Nevenka in Aleksandra Kanjuo - Mrčela, ur. 2007. *Delo in družina-s partnerstvom do družini prijaznega delovnega okolja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Eisenmenger, Matthias, Olga Pöttsch in Bettina Sommer, ur. 2006. *Germany's population by 2050*. Berlin: Statistisches Bundesamt, Federal Statistical Office, Wiesbaden. Dostopno prek: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/EN/Content/Publikationen/SpecializedPublications/Population/GermanyPopulation2050,property=file.pdf> (12. november 2006).

European social statistics (Eurostat). 2008. *Social protection, Expenditure and receipts*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DC-08-001/EN/KS-DC-08-001-EN.PDF (15. avgust 2008).

Germany. 2008. *The Clearinghouse on International Developments in Child, Youth and Family Policies*. Dostopno prek: <http://www.childpolicyintl.org/> (20. september 2008).

Hantrais, Linda. 1995. *Social policy in the European Union*. London: Macmillan Press Ltd.

Inštitut za varovanje zdravja. 2008. *Izbrani zdravstveni kazalniki SZO za Slovenijo in EU*. Dostopno prek: <http://www.ivz.si/index.php?akcija=podkategorija&p=56> (7. februar 2008).

Italy. 2005. *The Clearinghouse on International Developments in Child, Youth and Family Policies*. Dostopno prek: <http://www.childpolicyintl.org/> (20. september 2008).

Javornik S., Jana, ur. 2006: *Socialni razgledi 2006*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/SR2006.pdf (12. september 2008).

Javornik Novak, Lea, ur. 2007. *Program za otroke in mladino 2006–2016*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/pom2006_2016_splet_241006.pdf (12. september 2008).

Kaufmann, Franz-Xaver, ur. 1997. *Family Life and family Policies in Europe*. New York: Oxford University Press Inc.

Kleinman, Mark. 2002. *A European Welfare State?* New York: Palgrave.

Klub študentskih družin Slovenije. 2008. Dostopno prek: <http://www.studentskedruzine.com/index.php?akcija=kdo> (20. avgust 2008).

Koren, Maja in Nataša Resnik. 2008. *Študentske družine*. Ljubljana: Študentska svetovalnica ŠOU. Dostopno prek: http://www.svetovalnica.com/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=111 (8. avgust 2008).

Kožuh - Novak, Mateja, Dunja Obersnel - Kvader, Majda Černič Istenič, Vojka Šircelj, in Vasja Vehovar, ur. 1998. *Rodnostno vedenje Slovencev: nacionalno poročilo*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC.

Livi Bacci, Massimo. 2005. *Prebivalstvo v zgodovini Evrope*. Ljubljana: Založba.

Mandič, Srna in Andreja Cirman. 2006. *Stanovanje v Sloveniji 2005*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Manko, Petra. 1999. *Rodnost in politika otroškega varstva v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Majcen, Boris, Renger van Nieuwkoop, Miroslav Vebič, Andre Muller, Tine Stanovnik, Jože Sambt, Mitja Čok in Franc Kuzmin, ur. 2005. *Ekonomске posledice spreminjanja demografske strukture slovenskega prebivalstva*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Mednarodna organizacija dela. 2008. Dostopno prek:

http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/Mainpillars/Socialprotection/lang--en/index.htm (8. oktober 2008).

Merše, Tomaž. 2006. *Družinska in prebivalstvena politika v mandatu 2004–2008*.

Dostopno prek:

http://www.druzinskapobuda.org/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=4&Itemid=9&limit=13&limitstart=13 (9. september 2008).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije. 2008. *Delovna področja*. Dostopno prek:

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/ (25. avgust 2008).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije. 2006. *Mladim in družinam prijazno zaposlovanje*. Dostopno prek:

<http://www.mddsz.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12106/3807/> (12. avgust 2008).

OECD. 2007. *OECD in figures*. Paris: OECD Publications Dostopno prek:

http://puck.sourceoecd.org/pdf/figures_2007/en/oif.pdf (12. avgust 2008).

OECD. 2001. *Early Childhood Education and Care Policy in Italy*. Paris: OECD Publications. Dostopno prek:

<http://www.oecd.org/dataoecd/15/17/33915831.pdf> (12. avgust 2008).

OECD. 1999. *Early Childhood Education and Care Policy in Sweden*. Paris: OECD Publications. Dostopno prek:

<http://www.oecd.org/dataoecd/52/31/2534972.pdf> (12. avgust 2008).

Rabzelj, Darja. 2007. *Vpliv demografskih sprememb na družinsko politiko v Sloveniji ter v nekaterih državah EU*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Recent demographic developments in Europe. 2004. Strasbourg: Council of Europe. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/population/Demo2004EN.pdf (20. avgust 2008).

Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek, ur. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.

Sevenhuijsen, Selma in Alenka Švab, ur. 2003. *Labirinti skrbi - pomen perspektive etike skrbi za socialno politiko*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji. 1993.

Dostopno prek:

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/resolucija_druzina.pdf (17. avgust 2008).

STA-Slovenska tiskovna agencija. 2008. *Eurostat: Tretjino vodilnih mest v podjetjih zasedajo ženske*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1264636&pr=2> (7. marec 2008).

Stanovanjski zakon (SZ-1). Ur. l. RS 69/2003. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200369&stevilka=3312> (8. oktober 2008).

Stanovnik, Tine. 2004. *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani, Enota za založništvo.

Statistični letopis Slovenije. 2007. Letnik XLVI. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za statistiko. Dostopno prek: http://www.stat.si/letopis/index_letopis.asp (10. september 2008).

Statut Univerze v Ljubljani. 2008. Dostopno prek: http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/statut_univerze_v_ljubljani.aspx (12. november 2008).

Stiplošek, Branka. 2007. *Javno dnevno otroško varstvo kot mehanizem usklajevanja dela in družine v Sloveniji in izbranih državah*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Stropnik, Nada. 1997. *Ekonomski vidiki starševstva*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Stropnik, Nada. 2000. Transferji družinam z otroki v izbranih evropskih državah: Primer otroškega dodatka in davčnih prihrankov. *IB revija* 34 (2): 29–39.

Sweden. 2008. *The Clearinghouse on International Developments in Child, Youth and Family Policies*. Dostopno prek: <http://www.childpolicyintl.org/> (20. september 2008).

Šircelj, Milivoja. 2006. *Rodnost v Sloveniji od 18. do 21. stoletja*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/rodnostvsloveniji.pdf> (5. avgust 2008).

Švab, Alenka. 2001. *Socialni položaj študentskih družin v Ljubljani – analiza stanovanjske preskrbe študentskih družin v Ljubljani ter možnosti ukrepov za izboljšave na primeru Ljubljane*. Ljubljana: Mestna občina Ljubljana in Mirovni inštitut.

Trbanc, Martina. 1992. Različni socialno-blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah. *Družboslovne razprave* IX (14): 94–108.

Tomažin, Irena. 2007. Mamica študentka ali zaposlena mamica. *Pravna praksa* 26 (4): 9–11.

Tononi, Anna Maria. 2008. *Italy in figures 2008*. Italian National Institute of Statistics: Italy. Dostopno prek: <http://www.istat.it/english/italy2.pdf> (15. oktober 2008).

Ule, Mirjana. 1996. *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

UNECE United Nations Economic Commission for Europe. 2008. *Mean Age of Women at the Birth of the First Child by Country and Year*. Dostopno prek: <http://w3.unece.org/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (20. november 2008).

United Kindom. 2008. *The Clearinghouse on International Developments in Child, Youth and Family Policies*. Dostopno prek: <http://www.childpolicyintl.org/> (13. september 2008).

Vertot, Petronela, ur. 2007. *Dejstva o ženskah in moških v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/pub/dejstva_zenske_moski.pdf (15. oktober 2008).

Vojnovič, Majda, Igor Lukšič, Majda Černič Istenič, Srna Mandič, Nevenka Černigoj - Sadar, in Alenka Brešar - Iskra, ur. 1995. *Situacijska analiza o položaju otrok in družin v Sloveniji*. Ljubljana: Slovenski odbor za UNICEF.

Vollmaier, Mohor. 2002. *Demografske razmere in pokojninska reforma v Nemčiji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Zakon o dohodnini (ZDoh-1-UPB1). Ur. l. RS 17/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200517&stevilka=514> (24. september 2008).

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD). Ur. l. RS 110/2002. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=39922&part=&highlight=Zakon+o+izvajanju+rejni%C5%A1ke+dejavnosti> (10. september 2008).

Zakon o javnem Jamstvenem in preživninskem skladu RS (ZJSRS-UPB2). Ur. l. RS 78/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=74644&part=&highlight=Zakon+o+javnem+Jamstvenem+in+pre%C5%BEivninskem+skladu+4> (10. september 2008).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-UPB5). Ur. l. RS 16/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=78530&part=&highlight=Zakon+o+organizaciji+in+financiranju+vzgoje+in+izobra%C5%BEevanja+> (12. september 2008).

Zakon o socialnem varstvu (ZSV-UPB2). Ur. l. RS 3/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=77822&part=&highlight=zakon+o+socialnem+varstvu> (17. avgust 2008).

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-UPB2). Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200197&stevilka=4794> (5. avgust 2008).

Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB3). Ur. l. RS 119/06. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006119&stevilka=5079> (20. avgust 2008).

Zakon o vrtcih (ZVrt-UPB2). Ur. l. RS 100/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=58651&part=&highlight=zakon+o+vrtcih> (12. september 2008).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1). Ur. l. RS 69/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=49906&part=&highlight=Zakon+o+zakonski+zvezi+in+dru%C5%B0Einskih+razmerjih> (10. september 2008).

Zimmerman, Shirley L. 1992. *Family Policies and Family Well - Being: The Role of Political Culture*. Newbury park: Sage.

Zdravstveni statistični letopis. 2007. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja. Dostopno prek: http://www.ivz.si/javne_datoteke/datoteke/1627-01_Prebivalstvo_2007.pdf (20. avgust 2008).

Zupančič, Milena. 2008. Z odločitvijo za otroke še vedno preveč odlašajo. *Delo* (16. januar).